

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TURİSTİK DESTİNASYONLARDA SOSYAL TAŞIMA KAPASİTESİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ: HASANKEYF ÖRNEĞİ

ŞEHADET BIÇAKÇI

HAZİRAN-2024
BATMAN

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TURİSTİK DESTİNASYONLARDA SOSYAL TAŞIMA KAPASİTESİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ: HASANKEYF ÖRNEĞİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Feridun DUMAN

HAZİRAN-2024

BATMAN

TEZ KABUL VE ONAYI

Doç. Dr. Feridun DUMAN danışmalığında 2161081011 nolu Şehadet BIÇAKÇI tarafından hazırlanan “Turistik Destinasyonlarda Sosyal Taşıma Kapasitesinin Değerlendirilmesi: Hasankeyf Örneği” adlı tez çalışması 27/06/2024 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Doç. Dr. Ülker CAN

.....

Danışman

Doç. Dr. Feridun DUMAN

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Serkan YİĞİT

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Murat ÖTER
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all materials and results that are not original to this work.

Şehadet BIÇAKÇI

27/06/2024

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****TURİSTİK DESTİNASYONLARDA SOSYAL TAŞIMA KAPASİTESİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ: HASANKEYF ÖRNEĞİ****Şehadet BIÇAKÇI****Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı****Danışman: Doç. Dr. Feridun DUMAN****2024, 58 Sayfa****Jüri****Doç Dr. Feridun DUMAN****Doç. Dr. Ülker CAN****Dr. Öğr. Üyesi Serkan YİĞİT**

Turistik destinasyonlarda taşıma kapasitesi genellikle ziyaret edilecek bölgedeki turist sayısına dayanmaktadır. Taşıma kapasitesi, bir turistik merkezin veya destinasyonun aynı anda kaç turistin ziyaret edilebileceğini belirlemektedir. Dolayısıyla taşıma kapasitesi turistik merkezde veya destinasyonda bulunan otellerin, restoranların, ulaşım araçlarının ve diğer tesislerin turistlerin ihtiyaçlarını karşılaması için gerekli olan altyapı ve kaynaklara sahip olma kapasitesidir. Turistik destinasyonlardaki taşıma kapasitesi, birkaç faktöre bağlamak mümkündür. Bu faktörler arasında destinasyonun büyüklüğü, halkın veya turistlerin çevre üzerindeki etkisi, turistik merkezin çektiği turist sayısı, mevcut ulaşım olanakları, konaklama tesislerinin kapasitesi, kalitesi ve sayısı gibi faktörler bulunmaktadır. Taşıma kapasitesi turistik çekim merkezi için sorun olabilmektedir çünkü bazı bölgeler popüler turistik noktalar haline geldikten sonra yoğunluk artabilir ve taşıma kapasitesini aşabilirler. Bu durumda, altyapının, ulaşım sistemlerinin veya turistik tesislerin artırılması veya yönetimiyle ilgili sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle, turistik destinasyonlar, sürdürülebilir turizm ilkelerine uygun olarak taşıma kapasitelerini etkin bir şekilde yönetmeli ve aşırı turizm baskısından kaçınmalıdır.

Bu çalışmada, taşıma kapasitesi üzerinde durularak taşıma kapasiteleri açıklanmış ve popüler bir turistik merkez haline gelen Hasankeyf'in taşıma kapasitesi ile ilgili analizler yapılmıştır ve taşıma kapasitesinin ne kadar önemli olduğu vurgulanmak istenmiştir. Özellikle sit alanı olarak koruma altına alınan alanlarda ziyaretçilerin yarattığı etkilere yönelik yerel halka etkisini ve taşıma kapasitesinin belirlenmesi, kaynaklara zarar verilmemesi yönünden önemli bir araçtır. Turistik gezi sırasında oluşan yerel halk ve turist arası ilişkinin sosyal ve kültürel anlamda etkisi ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın amacı, taşıma kapasitesinin aşılmış aşılmadığı konusunu Hasankeyf açısından ele alınmaktır. Araştırmada, yerel halk üzerinde anket tekniği kullanılmıştır. Yerel halk üzerinde gerçekleştirilen araştırmanın evrenini Hasankeyf'te yaşayan yerel halkın toplam merkez nüfusu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hasankeyf, Sürdürülebilirlik, Sosyal Taşıma Kapasitesi, Turistik Destinasyon, Turizm

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****ASSESSMENT OF SOCIAL CARRYING CAPACITY IN TOURIST
DESTINATIONS: HASANKEYF EXAMPLE****Şehadet BIÇAKÇI****Batman University Graduate Education Institute
Department Of Tourism Management****Advisor: Associate Prof. Dr. Feridun DUMAN****2024, 58 pages****July****Assistant Prof. Dr. Ülker CAN****Advisor: Associate Prof. Dr. Feridun DUMAN****Assistant Prof. Dr. Serkan YİĞİT**

Carrying capacity in tourist destinations is generally based on the number of tourists in the region to be visited. Carrying capacity determines how many tourists can visit a tourist center or destination at the same time. Therefore, carrying capacity is the capacity of hotels, restaurants, transportation vehicles and other facilities in the tourist center or destination to have the infrastructure and resources necessary to meet the needs of tourists. It is possible to attribute the carrying capacity in tourist destinations to several factors. These factors include factors such as the size of the destination, the impact of the public or tourists on the environment, the number of tourists attracted by the tourist center, available transportation facilities, capacity, quality and number of accommodation facilities. Carrying capacity can be a problem for a tourist attraction because after some areas become popular tourist spots, density may increase and exceed the carrying capacity. In this case, problems may arise regarding the increase or management of infrastructure, transportation systems or tourist facilities. Therefore, tourist destinations should effectively manage their carrying capacity in accordance with sustainable tourism principles and avoid excessive tourism pressure.

In this study, carrying capacities were explained by focusing on the carrying capacity, and analyzes were made regarding the carrying capacity of Hasankeyf, which has become a popular tourist center, and it was aimed to emphasize how important the carrying capacity is. Determining the impact on the local population and the carrying capacity of the impacts created by visitors, especially in areas protected as protected areas, is an important tool in preventing damage to resources. An attempt has been made to reveal the social and cultural impact of the relationship between local people and tourists that occurs during a touristic trip. The aim of the research is to examine the issue of whether the carrying capacity has been exceeded from Hasankeyf's perspective. In the research, survey technique was used on local people. The population of the research conducted on local people consists of the total central population of local people living in Hasankeyf.

Keywords: Hasankeyf, Sustainability, Social Carrying Capacity, Touristic Destination, Tourism

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Batman'ın turistik bir ilçesi olan Hasankeyf'in taşıma kapasitesi ile ilgili yapılan anketlerle oluşturulmuş sonuçlar verilmektedir. Çalışma sırasında benden yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Feridun DUMAN'a bana verdikleri destek için teşekkür ederim. Hayatımın her alanında yanımda olan aileme ve mesai arkadaşlarıma teşekkür ederim. Çalışmamda elde ettiğim verilerde bana destek veren ve değerli vakitlerini bana ayıran Hasankeyf'in yerel halkına desteklerinden dolayı şükranlarımı sunarım.

Şehadet BIÇAKÇI
BATMAN-2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
TABLolar DİZİNİ	xi
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ARAŞTIRMASI	3
2.1. Turizm ve Sürdürülebilirliği.....	3
2.1.1. Turizmin gelişim süreci.....	3
2.1.2. Türkiye turizmin ortaya çıkışı ve gelişimi	4
2.1.3. Turizmin etkileri.....	6
2.1.3.1.Turizmin sosyo-kültürel etkileri.....	6
2.1.3.2. Turizmin psikolojik etkileri.....	7
2.1.3.3. Turizmin ekonomik etkileri.....	8
2.1.3.4.Turizmin çevresel etkileri.....	9
2.2.Sürdürülebilir Turizm Kavramı.....	10
2.2.1. Sürdürülebilirliğin ortaya çıkışı ve gelişimi.....	11
2.2.2. Sürdürülebilir turizmin özellikleri.....	12
2.2.3. Sürdürülebilirlik boyutları.....	13
2.2.3.1. Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu	13
2.2.3.2. Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu	14
2.2.3.3. Sürdürülebilirliğin çevresel boyutu	15
2.3. Taşıma Kapasitesi ve Kavramı.....	16
2.3.1.Taşıma kapasitesi türleri.....	16
2.3.1.1.Sosyal taşıma kapasitesi	17
2.3.2.1.Hayat kalitesi	18
2.3.2.2.Yerel halk katılımı.....	19
2.3.2.3.Turizm gelişim desteği	19
2.3.3. Psikolojik taşıma kapasitesi	20
2.3.4.Ekonomik taşıma kapasitesi	21

2.3.5. Fiziksel taşıma kapasitesi	21
2.3.6. Çevresel (Ekolojik) taşıma kapasitesi	22
2.4. Tarihi Hasankeyf İlçesi	22
2.4.1. Hasankeyf'in konumu ve jeopolitik yapısı.....	23
2.4.2. Hasankeyf'in tarihçesi.....	24
2.4.3. Hasankeyf'te bulunan bazı tarihi yapıtlar	25
2.4.3.1. Zeynel Bey türbesi	26
2.4.1.2. Er-Rızk camii	27
2.4.1.3. İmam Abdullah türbesi.....	27
2.4.1.4. Ulu camii	28
2.4.3.5. Küçük saray	29
2.4.3.6. Artuklu hamamı.....	30
3. MATERYAL VE YÖNTEM	32
3.1. Araştırmanın Amacı	32
3.2. Araştırmanın Önemi	32
3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	33
3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	33
3.5. Anket Hazırlama	33
3.6. Araştırmada Kullanılan Ölçekler	34
3.7. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri	34
3.8. Araştırma Verilerinin Toplanması	35
4. ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI VE TARTIŞMA.....	36
4.1. Araştırmanın Demografik Özellikleri	36
4.2. Verilerin Analizi.....	39
4.2.1. Geçerlilik ve güvenilirlik analizi	40
4.2.2. Faktör analizi ve yol analizi	40
4.2.3. Korelasyon analizi.....	45
4.3. Tartışma.....	46
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	48
KAYNAKLAR.....	50
EKLER.....	59
ÖZGEÇMİŞ.....	68

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
UNWTO	: Dünya Turizm Örgütü
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
UNEP	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı
WCU	: Dünya Koruma Birliği

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.7.1. Araştırmanın modeli	35
Şekil 4.2.2.2. Kullanılan ölçeğe ait ölçme modeli	43

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 4.1. Demografik özellikler	36
Tablo 4.2.2.1. Turistik destinasyonlarda sosyal taşıma kapasitesi faktör analizi	41
Tablo 4.2.2.3. Hipotezlere ilişkin analiz sonuçları	44
Tablo 4.2.3.1. Ortalama, standart sapma ve korelasyonlar	45

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Resim 2.1. Hasankeyf'ten bir görünümü	23
Resim 2.2. Zeynel Bey türbesi.....	26
Resim 2.3. Er-Rızık cami.....	27
Resim 2.4. İmam Abdullah zaviyesi	28
Resim 2.5. Ulu cami	29
Resim 2.6. Küçük saray	30
Resim 2.7. Artuklu hamamı	31

1. GİRİŞ

Sanayi Devrimi'nin başlamasının ardından artan refah seviyesi, yükselen gelir oranı ve teknolojik gelişmelerin sağladığı kolay erişim ile beraberinde gelen konfor, turizm sektörünün hızla gelişmesini sağlamaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hızla gelişen teknolojiyle birlikte insanlar için seyahat etmek artık daha da kolay olmuştur. Teknolojik gelişmeler ulaştırma sektöründe hız kazanmıştır. Bununla beraber hizmet olanaklarının gelişmesi ile insanlar artık seyahate daha fazla zaman ayırarak, farklı yerleri ziyaret etme imkanına sahip olmaktadır. Bu da bazı ülkeler arasında turizm gerçekleştirilebilir ve tercih edilebilir bir gelir kaynağı haline gelmiştir (Kozak, 2012).

Turizm sektörü tüm dünyada olduğu gibi Türkiye için de ekonomik açıdan en önemli sektörlerden biri olmuştur. Turizm kalkınma planlarının ekonomik hedefli olması kontrolsüz gelişmeye neden olmuştur (Kaypak, 2010). Bu da yerel halkın ihtiyaçlarını önemsenmemesi ile beraber turistik bölgeyi de olumsuz etkilemiştir. Türkiye de ki önemli gelişmeler 1980'li yıllarından sonra gerçekleşmiştir. Türkiye'de turizme yönelik uygulanan politikalar ve yapılan teşviklerle beraber büyüme sağlanmıştır (Şanlıoğlu ve Özcan 2017). Bununla beraber ülke ekonomisine fayda sağladığı gibi sosyal etkileri, kişiler arası ilişkilere de önemli ölçüde etki göstermiştir. Ziyaretçiler gittikleri bölgedeki yerel halkla ilişkiler kurmaktadır. Bu da turizmin sosyal boyutunu ortaya koymaktadır (Seçilmiş ve Kılıç 2018).

Turizmin yerli halk üzerindeki sosyal, kültürel, psikolojik ve ekonomik etkilerini görebilmek için belirli araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmalar alınacak karar ve yapılacak politikalara etki etmektedir. Yerel halkın bulunduğu turistik bölgedeki tutumları turizm açısından gelişmesine ve sürdürülebilir olmasında önem arz etmektedir (Yavuz, 2016). Bu bağlamda o bölgede bulunan yerel halkın ekonomisine katkı sağlanması adına yerel ürünlerin satın alınması, yerel ekonominin kalkınmasını sağlamak ve o bölgenin kültürünü koruma adına dikkate alınması gereken bazı faktörler göz önünde bulundurulmalıdır.

Destinasyonu ziyaret eden turistler bölgede hem olumlu hem de olumsuz etkilere neden olmuştur. Turizm faaliyetlerinin artması ile beraber turistik taşıma kapasitesini arz ile dengeleyebilmektedir. Taşıma kapasitesi sosyal, ekonomik, psikolojik etkileri arz talep ile dengelemek zorundadır (Polat ve Üzümcü, 2013). Taşıma kapasitesi bu faktörlerle etkileşim içinde olan karmaşık bir konsepttir. Bu faktörlerle bağlantılı olarak taşıma kapasitesinin çalışmasıyla beraber bölgedeki yerel halk ile ziyaretçiler arasındaki ilişkiyle var olmuştur

(Kaypak, 2010). Bu ilişki bağlamında Hasankeyf ilçesi ele alındığında belirli noktalarında yoğunlaşan ziyaretçiler ve bölgede bulunan yerel halk ile olan etkileşimi ele alınmıştır.

Hasankeyf sahip olduğu tarihi ve doğal güzelliği, kültür faaliyetleri yanında pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış önemli yerlerden birisidir. İki yakasını Dicle'nin ayırdığı, tarihi bir ilçedir. 1981'de doğal koruma alanı ilan edilmiştir. Ilısu Barajının su tutması sonucunda tarihi yerleşim 2020 yılı mayıs ayında sular altında kalmıştır. İmam Abdullah Türbesi, Zeynel Bey Türbesi, Ulu Cami, Küçük Saray, Büyük Saray ve mağaraları önemli tarihi parçalarını oluşturmaktadır.

Bu çalışmada Hasankeyf halkının ziyaretçilere olan bakış açısı, kurdukları iletişimin boyutu, turizmin yerel halkın aile ve sosyal yaşamına etkileri ve sosyal taşıma kapasitesinin boyutlarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Yerel halkın oluşan kalabalıktan kaynaklanan bölgenin sosyal taşıma kapasitesi bağlamında turizmde yerel halkın katılımı, hayat kalitesi ve turizmin gelişimini desteklemeyi ortaya çıkarılması hedeflenmektedir.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde giriş kısmına yer verilip burada yapılan araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde ise araştırmanın literatür taraması yapılarak araştırma konusu hakkında bilgilere yer verilmiştir. Bu kapsamda turizmin gelişimi etkileri ve sürdürülebilirliği aynı zamanda taşıma kapasitesi ve türlerine, son olarak Hasankeyf İlçesi ve içerisinde bulunan önemli tarihi çekiciliklere değinilmiştir.

Çalışmanın üçüncü materyal ve yöntem bölümünde ise araştırmanın amacı, önemi, araştırmanın evren ve örnekleme, araştırmanın sınırlılıkları, anket hazırlama ve kullanılan ölçekler, araştırma modeli, hipotezler, verilerin toplanması ile ilgili bilgiler verilmiştir. Araştırma nicel araştırma yöntemi olan anket yöntemi kullanılmıştır. Turistik Destinasyonlarda Sosyal Taşıma Kapasitesinin Değerlendirilmesi: Hasankeyf Örneği anketi Hasankeyf ilçesindeki yerel halk ile yapılmıştır. Analizler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programında çıkan sonuçlara göre yorumlanmıştır.

Çalışmanın dördüncü materyal ve yöntem bölümünde ise araştırmanın demografik özellikleri, verilerin analizi geçerlilik, güvenilirlik, korelasyon, faktör ve yol analizine ve tartışma kısmına yer verilmiştir. Çalışmanın beşinci bölümünde ise araştırmanın sonuç ve öneriler kısmına yer verilmiştir.

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Çalışmanın bu kısmında, turizm kavramı, etkileri ve sürdürülebilirliği, taşıma kapasitesi ve turistik destinasyon olan tarihi Hasankeyf ilçesi hakkında bilgi verilmiştir.

2.1. Turizm ve Sürdürülebilirliği

“Turizm” Latince de “Tornus” kelimesinden gelmektedir. Anlamı “dönme hareketi” olarak ifade edilmiştir. İngilizce “tour” (tur) anlamına gelmektedir. Türkçe “Tour” dairesel bir hareket olarak bu kelimedenden türemiştir. Turizm tanımı ilk 1905 yılında Guyer-Feuler tarafından ifade edilmiştir. Buna göre: “Turizm, gittikçe artan hava değişimi ve dinlenme gereksinimleri, doğa ve sanatla beslenen göz alıcı güzellikleri tanıma talebine; doğanın insanlara mutluluk vermiş olduğu inancına dayanan ve özellikle ticaret sanayisinin gelişmesi ve ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmelerinin bir neticesi olarak ulusların birbirlerine daha çok yaklaşmasına olanak veren ‘modern’ çağa özgü bir olaydır” (Kozak ve Akoğlan (2015).

Turizm farklı kültür ve yaşam tarzlarına ait toplumlar arasındaki iletişimi ve etkileşimi karşılıklı olarak bilgi akışını sağlayan en önemli etmendir (Karadeniz, 2015). Turizm, bireyin farklı bölgelere seyahat etmelerine ve bu bölgelerin kültürleri, yaşam tarzlarını deneyimlemelerine olanak tanımaktadır. Bununla beraber ziyaret edilenlerin yerel bağlantılarının zenginleşmesine ve çeşitlenmesine katkıda bulunur. Bireyin kendi kültürlerini diğerleriyle paylaşarak karşılıklı bir kültür alışverişi sağlar. Bu da kültürler arası anlayışı pekiştirir. Turizm de oluşan bu hareketlilikle beraber giderek değişim ve gelişim göstermektedir.

2.1.1. Turizmin gelişim süreci

İnsanlığın ilk çağlarından başlayan yaşam serüveni, avlanma ve toplayıcılıkla başlamış bunların akabinde daha fazla bölgelere gitme ihtiyacı doğmuştur. Bu dönemlerde Fenikeliler ile başlayan seyahatler, yazıyı, parayı ve tekerleği Sümerlerin olduğu M.Ö.4000’e kadar uzanmaktadır. Bulduğumuz tarihlerdeki turizmin, Romalılar tarafından Akdeniz etrafında başlamıştır. Akdeniz ve çevresinde başlayan bu turizm gemicilik ve haritacılık tekniklerinin gelişmesiyle turizmin altyapısını oluşturup ülkeler içinde ekonomik gelir kaynağı haline gelmiştir (Sucu ve Güngör 2022).

Turizmin en büyük patlamalarından biri sanayi devrimi ile gerçekleşmiştir. Sanayi devrimiyle beraber dünya ekonomisinin en hızlı ve verimli gelişen sektörlerden birisi olmuştur. Bu nedenle turizm birçok insana istihdam sağlamıştır. Ülkeler adına büyük gelir kaynağı haline gelmiştir. Bu durum bölgelerin kalkınmasında bir araç haline gelmiştir (Doğan ve Yıldız 2008). Turizmin gelişim sürecinde teknolojik gelişmeler, kentleşme, sağlık, nüfus, güvenlik ve ulaşımın gelişmesi gibi gelişmeler turizmin için önemli bir rol oynamıştır (Kozak, Evren ve Çakır 2013)

Turizmin en temel oluşum sebepleri olan turist, turistik bölgenin var olması, turistik yöreler, turizme katkı sağlayan ürünler, turizm organizasyonları, işletmelerde bulunan ürün ve çeşitlilikler, doğal ve sosyal gereksinimler, politik, konaklama ve teknolojinin bir araya gelmesi ile oluşan bir sistemdir (Olalı, 1990). Bu nedenlerden ötürü kapsayıcı bir özelliği olan turizmin çevreye hem ekonomik hem sosyal hem kültürel olarak bölgeye çok fazla katkı sağladığı görülmektedir.

Turizmin gelişim süreci, insanların farklı yerlere ve coğrafyalara seyahat etme eğilimlerinin yıllar boyunca nasıl değiştiğini ve bu bağlamda tarih boyunca yıllara göre nasıl şekillendiğini, turizmin gün geçtikçe daha modern hale geldiğini görebiliriz. Turizm, binlerce yıl öncesine kadar uzanan, zamanla farklı toplumların birbirleriyle ilişkiler içerisine girmesi ile beraber gelişmiştir. Turizmin gelişiminde etkili olan önemli dönemler vardır. Antik dönemden başlayıp Rönesans döneminde gelişim gösterip sanayi devrimiyle daha yaygın hale geldiğini görebiliriz (Özmen, 2017).

Teknolojinin gelişmesiyle ulaşım, barınma, güvenlik ve sağlık gibi konuların sorun halinden çıkması turizmin gelişmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır (Kızılırmak, Aydoğan ve Dinçkol (2023). Turizm dünyada en çok gelişim gösteren sektörlerin başında geldiğini söyleyebiliriz. İnsanların turizme olan ilgileri sektörün gelişimine ışık tutmakta olup turizme yönelik ülkelerin de çok fazla yatırım yaptığını görebiliriz (Öztürk, 2022). Dünyada gelişen turizm pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de gelişim sağlamıştır.

2.1.2. Türkiye turizmin ortaya çıkışı ve gelişimi

Turizm dünyada sürekli gelişen ve gelişmeye devam eden bir sektör haline gelmiştir. Ülkeler için de çok önemli bir gelir kapısı haline gelmiştir. Türkiye’de turizme özellikle 1960’lı yıllardan sonra önem gösterilmeye başlanmıştır ancak 1980’li yıllarda yasalarla korunmaya ve turizmi teşvik edecek kanunlarla korunmaya başlanmıştır. Bununla ilgili olarak 12.03.1982 yılında kabul edilen 2634 sayılı ‘‘Turizm Teşvik Kanunu’’ ile Türkiye’de turizm potansiyeli

yüksek merkezlerin tespit edilmesi ve bunların geliştirilmesi ayrıca potansiyel girişimcilerin desteklenmesi için her türlü olanak ile desteklenmesi amaçlanmıştır (Bingöl, Karadağ ve Dalgın, 2015). Türkiye bu kanun ile iç ve dış turizm de çok önemli aşamalar kat etmiştir.

Türkiye’de turizm alanında önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Türkiye ‘de hem plansız hem de planlı politikalar gerçekleşmiştir. Plansız dönemde gerçekleşen durumlar;

- ✓ Seyyahin Cemiyetinin kurulması
- ✓ Türkiye Turing ve Otomobil Kurumunun kurulması
- ✓ 1925’te “Teyyare Cemiyeti’nin” kuruluşu (www.turing.org.tr, 2021).
- ✓ 1934’te ilk kez Türk Ofisinin kurulması
- ✓ 1937’de Turizm Müdürlüğünün kurulması
- ✓ 1938’de Türk Ofise bağlı Turizm Masası kurulmuştur
- ✓ 1939’da Ticaret Bakanlığı Turizm Dairesinin kurulması
- ✓ 1953 tarihinde 6086 sayılı “Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu” 22 Mayıs 1953’te yürürlüğe girmiştir (resmigazete.gov.tr, 2019).

Planlı dönemde gerçekleşen durumlar;

- ✓ 1963-1967 yılları arasında Birinci Beş yıllık kalkınma planı çıktı.
- ✓ 1982’de 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu
- ✓ 1982’de "Kültür ve Turizm Bakanlığı" kurulmuştur (Yavuz, 2022)

Turizmin bu kadar geniş kapsamlı olması ülke istihdamına önemli bir katkı sağlamaktadır. Turizmin cazibe merkezi olması beklenen Türkiye birçok sorunu çözemediği için verim konusunda istenen seviye de olmadığı gözlemlenebilir. Bunun sebebi olarak altyapılar konusunda yetersiz kalınması ve turistlere hitap eden malzeme tedarikinin yeterli seviyede olmaması, turizmin etkin olarak kullanılmama sebeplerinden gösterilebilir (Kırmızı, 2023). Girişimcilerinde ekonomik olarak daha rasyonel bir yapıda korunmaması turizmin etkin seviyede faydalanılmamasına sebep olan sorunlardandır. Güvenlik sorunları, siyasi istikrarsızlık, doğal ve kültürel mirasın korunmaması, kalite ve standartlar, çevresel sorunlar ve mevsimsellik Türkiye’nin turizm konusunda karşılaştığı diğer önemli sorunlardır (Tonbil, ve Yılmaz).

Türkiye’de son yıllarda Kültür ve Turizm Bakanlığının yurt içinde ve yurt dışında yaptığı faaliyetlerle beraber uluslararası alanda tanıtımında rol oynamıştır. Bununla beraber Türkiye’de farklı turizm çeşitleri de ortaya çıkmıştır. Türkiye, zengin tarihi, kültürel özellikleri, doğal güzellikleri nedeniyle farklı turizm çeşitlerini barındırmaktadır. Bu da Türkiye’yi özellikle dünyada bir turizm ülkesi haline getirmiştir. Turizm konusunda bir cazibe merkezi haline gelen Türkiye özellikle din turizmi, sağlık turizmi, kültür turizmi, inanç turizmi, yat turizmi ve

gastronomi turizmi konusunda çok önemli bir merkez haline gelmiştir (Karacaoğlu, Yolal, ve Birdir, 2016). Bu bağlamda Türkiye 2023 Turizm stratejisinde temel amacı Türkiye turizmini çeşitlendirerek, alternatif turizm türlerini oluşturmak, desteklemek ve sürdürülebilirliği sağlamaktır.

Turizm faaliyetlerinin başlangıcından itibaren önemli gelişmeler göstermiş bu gelişim belli alanlarda bazı etkilere neden olmuştur.

2.1.3. Turizmin etkileri

Bir yerden en çok etkilenen kesim orada yaşayanlar olduğunu söyleyebiliriz. Bunun yanında etki eden olumlu ya da olumsuz durumu tespit etmek ve en aza indirmek adına çeşitli çalışmalar sürdürülmektedir (Çetinsöz, 2011). Turizm etkileri üzerine yapılan araştırmalar sosyo-kültürel, psikolojik, ekonomik ve çevresel etkileri üzerinde durulmuştur (Metin, Hatice, Kurnaz (2012). Bu etkilerin olumlu ve olumsuz yönlerinin turizm gelişmesine yönelik bilgileri sunulmuştur.

2.1.3.1. Turizmin sosyo-kültürel etkileri

Turizm sektörü hem insan üzerinde hem de toplum üzerinde etkileri vardır. Bu etkiler yerel halk ile turistlerin birbiriyle etkileşimi, kaynaşma, kültür alışverişi sağlama içerisinde bulunmasını sağlamaktadır. Yerel halk ve turist arasında oluşan bu etkileşim tutum ve davranışlar sosyo-kültürel iletişimin oluşturmuş olduğu bağları güçlendirmektedir (Öztaş, 2002). Bu etkileşimlerin yönetilmesi ve sürdürülebilir turizmin teşvik edilmesi hem yerel halkın hem de turistlerin tatmin edici bir deneyim yaşamasını sağlayabilir. Yerel toplulukların turizme pozitif bir şekilde katılması, kültürel çeşitliliğin korunmasına ve paylaşılmasına katkıda bulunabilir.

Sosyo-kültürel etkilerin değerlendirilmesi ve açıklanması basit bir olgu değildir. Bu etkiler o toplumdaki her birey için farklı şekilde algılanmaktadır (Öztürk, Uğur ve Akdu (2007). Turizm bölgesindeki bireyin alışkanlıkları, inançları, değerleri, gelenekleri yerel halkın sosyo-kültürel karakteri üzerinde etki oluşturmaktadır. Bu da yerel turist ve ziyaretçiler arasındaki iletişim ile yeni sosyo-kültürel etkileşimler ortaya çıkarmaktadır (Çolak ve Batman, 2021). Bu etkileşimler yerel halk üzerinde olumlu etkiler oluşturabileceği gibi olumsuz etkiler de oluşturabilmektedir. Oluşan bu etkileşim kültürel yozlaşmaya da neden olabilmektedir (Çolak ve Batman, 2021). Bu da Turistik destinasyonlarda sıklıkla gözlemlenen bir durum, yerel zamanlı ticarileşme ve standartlaşmasıdır. Yerel halk kendi üretmiş oldukları ürünleri gelen

ziyaretçilerin beklentilerine göre değiştirilebilir. Bu durum da yerel halkın geleneksel olan ürünlerinin özgünlüklerini kaybetmelerine yol açabilir. Bu da o bölgenin sosyo kültürel yapısını hem olumlu hem de olumsuz etkileyebilir.

Turizmin sosyo-kültürel olumlu etkileri aşağıdaki gibidir (Yavuz, 2010:53)

- ✓ Farklı ulusları bir araya getirmesi
- ✓ Toplumları birleştirip ve bütünleştirici davranışlar kazandırması
- ✓ Turizm faaliyetine katılan bireylerin toplumsal çevrenin gelişimine imkân vermesi
- ✓ Tarihi ve kültürel unsurlara karşı saygılı ve korumacı bilincin ortaya çıkması
- ✓ Turizm faaliyetlerine katılanların mesleki eğitimlerinde artı değer oluşturması
- ✓ İnsanları ortak bir dilde buluşturur.

Turizmin sosyo-kültürel olumlu etkileri oldukça çeşitlidir ve genellikle yerel toplulukların gösterileri, kültürel anlayışların azaltılması ve toplumsal bağların güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Turizmin olumlu etkileri olduğu gibi olumsuz etkileri de vardır. Turizmin sosyo-kültürel olumsuz etkileri aşağıdaki gibidir (Yavuz, 2010:53)

- ✓ Turizm faaliyetlerinin bütün değerlerin ticarileşmesi ve bilinçsizlik ile zarar görmesi
- ✓ Bölgede oluşan kalabalık durumun çeşitli suç durumlarını ortaya çıkarması
- ✓ Yaşam biçimlerinin sosyalleşme ve kültürlenme ile farklı bir yaşam şekli oluşması
- ✓ Turizm faaliyetlerinde yaşanan gelişmelerin politika halini alamaması
- ✓ İnsanların yeterli bilgi birikimine sahip olamaması
- ✓ Sosyo-kültürel değerlerde yozlaşmanın oluşması
- ✓ Gençlerin gerçeklikten uzak bir hayat benimsemeleri
- ✓ Taklitçi bir yaşam tarzının benimsenmektedir.

Turizmin sosyo-kültürel olumsuz etkileri, turizmin yönetimi ve sürdürülebilir turizm uygulamaları ile azaltılabilir. Yerel olarak sağlanan ve popülerliğin korunması, turizmin yerel olarak yaygınlaşması, desteğin sürdürülebilirlik politikalarının benimsenmesi ve turizmin toplumsal etkilerinin değerlendirilmesi önemli stratejiler arasında yer almaktadır.

2.1.3.2. Turizmin psikolojik etkileri

Turizm faaliyetlerinde bireyin seyahat etme ve yeni yerler keşfetme deneyimlerinin zihinsel ve duygusal yönlerini de ortaya koymaktadır. İnsan yer aldığı turizm faaliyetlerin öznesi durumundadır. Birey katılmış olduğu turizm olayında beklenti ve tatmin arayışındaki faaliyetinde psikolojik durumu, tutumları ve niyetleri etkilemektedir (Kozak, 2001:17). Bu

etkiler, ziyaretçiler seyahat deneyimleri, yerel halkın yaşam tarzları ve turistik destinasyonların kendine özgü özellikleri tarafından şekillenir. Bu şekillenmeyle beraber birey seyahat ettiği turizm faaliyetinde rahatlama, zihinsel ve duygusal iyileşmeye, moral ve motivasyonu artırmaya, farklı kültürleri keşfetmeye, yeni beceriler öğrenmeye, eğlenceli aktiviteler ile beraber bireyin doğayla daha yakın bağ kurmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda bu turizm faaliyeti insanların streslerini azaltmaktadır. Bireyin bu faaliyet içinde farklı kültürleri anlama ve hoşgörüyü teşvik etme fırsatı sunmaktadır (Sürücü, (2019).

2.1.3.3. Turizmin ekonomik etkileri

Turizmin ekonomik etkileri ilk defa 1910 yılında Herman Von Schullar tarafından ortaya atılmıştır. Ona göre bu turizm faaliyeti insanların olduğu bölgede geçici bir süre ortaya çıkan ekonomik hareketlilikleri ifade etmektir (Maviş ve Ahi Paşaoğlu, 2002).

Turizm faaliyeti tüm dünyada her geçen gün hızlı bir şekilde gelişim göstermektedir. Turizm sektörü tüm dünyada hizmet ticaretinin önemli bir kısmını tek başına göğüslemektedir. Turizm Türkiye de olduğu gibi birçok gelişmekte olan ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Ekonomik etkilerinin öneminin artmasıyla beraber 21. yüzyıl küresel ekonomisinin hızlıca gelişen önemli sektörlerden biri olmuştur (Bahar, 2006).

Turizm faaliyeti pek çok ülkenin ekonomik sorunlarına çare olması, döviz gelirlerinin artması ile beraberinde ülkenin dış ticaret dengesine olumlu etki sağlayacağı gibi uluslararası rezervleri de artırabilir. Bu doğru yönetildiğinde turizm sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunabilir. Aynı zamanda çevresel koruma projelerine, yerel toplulukların kalkınmasına ve sosyal hizmetlere de yönelim gerçekleştirebilir. Bu da bölgede yeni istihdam alanlarının açmasını sağlamaktadır (Çımat ve Bahar (2003). Bu bağlamda turizm faaliyetleri bir ülkenin ekonomisine bir dizi olumlu etkiler sağlamaktadır.

Turizmin ekonomik olumlu etkileri

- ✓ Ekonomik yapıda gelişim sağlaması
- ✓ Döviz girdisi yatırım yapılması
- ✓ İstihdam artışının olması
- ✓ Yeni yatırımların yapılması
- ✓ Gelir artışının sağlamaktadır.

Bununla beraber ülke ekonomisine gelir sağladığı gibi maliyet yükünü de beraberinde getirmiştir (Altınok ve Çetinkaya, 2003). Bu faaliyetlerin kısıtlı olması ülke parasının değer

kaybetmesi, düşük istihdam, yerel kaynakların aşırı tüketimi, altyapı sorunları, fiyat artışları ve doğal çevrenin zarar görmesi gibi pek çok olumsuz durumların meydana getirmektedir (İşçi, 2019).

Turizmin ekonomik olumsuz etkileri

- ✓ Mevsimlik olma etkisi (Sezonsal İstihdam)
- ✓ Enflasyon
- ✓ Bağlılığın artması
- ✓ İthalatta artış
- ✓ Pahalılaştırmanın yükselmesini
- ✓ Doğal çevre tahribatı ile ifade etmektedir (Yavuz, 2016:53).

Bu olumsuz etkileri önlemek veya en aza indirmek için sürdürülebilir turizm uygulamaları, yerel halkın katılımı ve dengeli turizm planlaması yapılması önemlidir. Ayrıca, turizm sektörünün yerel ekonomiyi ve çevreyi daha etkili bir şekilde yönetmesi için politika ve düzenlemelerin uygulanması gereklidir. Bu da o bölgenin hem gelişmesi hem de kalkınması adına önemli olacaktır.

2.1.3.4.Turizmin çevresel etkileri

Toplumun refah düzeyinin artmasıyla beraber turizm etkinlikleri bireyler üzerinde değişimler getirmiştir (Civelek, 2010). Bu değişimler ile beraber turistik destinasyonlardaki hızlı değişim destinasyonun ekonomisine fayda sağlarken bir yandan da çevre üzerinde olumsuz etki oluşturmaktadır (Çolak, 2020). Turizmdeki değişim özellikle kentsel ve kırsal alanlar arasındaki farkı hızla artmıştır. Bu durumda insanlar kent yaşamından uzaklaşıp kırsal alanlara yönelmiştir. Bu da destinasyonun taşıma kapasitesinin aşması ve çevrenin zarar görmesine neden olmuştur (Paramati, Alam ve Chen, (2017).

Turizm faaliyetlerinin çoğunluğunu doğanın arz ettiğini göstermesi ve sunması şeklinde gerçekleşir (Yorulmazer ve Doğan 2017). Faaliyetlerin çevre üzerinde kontrolsüz gelişimini ve çeşitli şekillere etki göstermesidir. Bu etkiler nüfus artışı, su kirliliği, ormanların yok edilmesi, doğal güzelliklerin tahrip edilmesi ve kültürel mirasın zarar görmesi gibi korumaya yönelik önlemlerin ele alınması gerekmektedir. Bu da birey ve turistle karşılıklı etkileşimiyle turizm çevre ile ilişkisini ortaya koymuştur (Erdemir, 2018). Zamanla etkileşimle beraber turizm faaliyetleri, çevre üzerinde çeşitli etkiler doğurabilir ve aynı zamanda çevresel faktörlere de neden olabilir.

Turizm faaliyetleri, turizmin fiziksel çevre üzerindeki etkileşimi “olumlu” ve “olumsuz” olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir (Cinnioğlu, 2015)

Turizmin olumlu çevresel etkileri (Yavuz, 2016:53)

- ✓ Turizmin refah seviyesini artırması
- ✓ Yerel halkın çevre bilincinin geliştirmesi
- ✓ Çevre ilişkilerinde birey ile beraber çevreye yönelik çalışmalar
- ✓ Ulaşım ağının geliştirilmesi
- ✓ Ekonomik kalkınmayı sağlamıştır.

Turizmin olumsuz çevresel etkileri (Çetin, 2009)

- ✓ Doğanın kirlenmesi
- ✓ Çevrenin tahrip edilmesi
- ✓ Kırsal ve kent alanlarının taşıma kapasitelerinin taşması
- ✓ Yapay unsurların artışı
- ✓ Ziyaretçilerin bilinçsiz davranması
- ✓ Yaşam alanının daralması ve tehlikeye girmesi şeklinde ifade edilmektedir.

Bu olumsuz etkileri azaltmak için, sürdürülebilir turizm uygulamaları, yerel halkın katılımı, çevre bilinci ve eğitim önemlidir. Turistik destinasyonların planlanması ve yönetilmesinde sürdürülebilirlik ilkelerine odaklanmak, turizmin olumlu yönlerini korurken çevresel etkileri en aza indirgeyebilir.

2.2.Sürdürülebilir Turizm Kavramı

Sürdürülebilirlik, sürekliliği olan bir işleyişin bozulmadan, bilinçsizce tüketilmeden sistemin yaşamla bağı olan kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürebilme kabiliyeti olarak tanımlanabilir (Çakılcıoğlu, 2013:28). Bu kavram, turizmin uzun vadeli etkilerini göz önünde bulundurarak çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik prensiplerine dayanır. Temel amacı, turistik faaliyetlerin gelecek nesiller için doğal ve kültürel kaynakları korumaya yönelik olumlu etkiler yaratmasını sağlamaktır.

Sürdürülebilirlik, mevcut düzenin değişme düşüncesi ile beraber var olmuştur. Bununla beraber hayatın her alanında ilerlemenin gerçekleşeceği ve bu ilerlemenin önüne geçilemeyeceği doğa tarafından verilmiştir. Dünya üzerinde bulunan ülkeler arasındaki ekonomik mücadele uğruna çevrenin feda edilmesi ile sürdürülebilirlik ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilirlik, uzun vadeli bir perspektiften hareket eder ve doğanın sınırlarını, toplumun sosyal değerlerini gözetir. Bu anlayış, mevcut nesillerin ihtiyaçlarını karşılamak için doğanın

ve toplumun kaynaklarını aşırı kullanmamayı ve gelecek nesillerin aynı avantajlara sahip olabilmesi için uygun bir dengeyi sürdürmeyi hedeflemektedir.

İnsanlık tarihi boyunca dünya devamlı bir gelişme ve ilerleme içerisinde olmuştur. Bununla beraber nüfus sürekli artış göstermiştir. Buna bağlı olarak iletişim, ulaşım ve teknolojiye yaşanan gelişmeler kontrolsüz bir şekilde büyümüştür. Yaşanan bu gelişmeler insan hayatında olumsuz çevre ve doğal kaynakların sınırlılığını ortaya koymuştur (Gündüz, 2004:58)

Sürdürülebilirlik, ilk 1970’te Stockholm konferansında konuşulmaya başlanmıştır (Gürer,2009:10). Sürdürülebilirlik, gelecekteki insanların kendi ihtiyaçlarını engellemeden günümüz ihtiyaçları giderebilmeyi amaçlayan bir yaklaşımdır (Harris,2003:1) Aynı zamanda mevcut nesillerin ihtiyaçlarını karşılarken, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılamalarına engel olmamayı amaçlayan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır.

Sürdürülebilirlik kavramının pek çok alanla ortak özelliği bireyin geleceğini ve mevcut kaynakların korunması ve sürekliliğini sağlamaktır. Turizm yönünden bakıldığında, kitle turizminin gelişmesi ile beraber yerel toplumların kültürel, tarihsel ve doğal güzelliklerini yöreyi ziyaret eden turistlere pazarlamalarının yetersiz kaldığı görülmektedir. Gelen turistlerin bölgenin kaynaklarını bilinçsiz kullandıkları için çevre üzerinde zararlar meydana getirmektedir. Oluşan bu zararlar sonucunda sürdürülebilirlik kavramı gündeme gelmiştir (Yılmaz, Ünal ve Çakır,2015). Sürdürülebilirlik, Dünya’da ekonomi ve çevre arasındaki dengesizlik durumu çevre sorunlarının ortaya çıkmasındaki en önemli sebeplerden biri olarak görülmektedir.

2.2.1. Sürdürülebilirliğin ortaya çıkışı ve gelişimi

Turizme olan ilgi sanayi devrimi ile beraber her geçen gün hızla artmaktadır. Sanayi devrimi ile beraber ulaşılabilirlik yavaş yavaş bir engel olmaktan çıkmıştır. İnsanlar bu durum ile beraber seyahatlerini genişletmiş daha geniş alanlarla etkileşim içine girmeye başlamıştır. Bu durum toplumlar için maddi anlamda pozitif bir durum sağlasa da birçok alanda negatif bir etki yaratmıştır. Bu durumlar yerel kaynakların olumsuz kullanılması, doğal kaynaklardaki erozyon, altyapı yetersizliği, turist memnuniyetsizliği gibi birçok durumdan söz edilebilir. Bu sırada sürdürülebilir turizm 1970 li yıllarda karşımıza çıkmıştır (Mercan, 2010).

1972 yılında İsveç’in Stockholm şehrinde yapılan Birleşmiş Milletler İnsan Çevre Konferansında işlenen bu durum sürdürülebilirlik konusunu masaya yatırmıştır (Johnston, Everard, Santillo ve Robert, 2007: 60). Bu konferansla beraber gelecek nesillere temiz bir

toplum temiz bir doğa konuları sürdürülebilirlik konusu kapsamında işlenmiştir (Öztürk, 2017). Yıllar boyu süregelen sürdürülebilir turizme birçok farklı bakış açısı ile yaklaşmış, birçok temele dayandırılmıştır. Temelde 3 kavram üzerinde konumlandırılmış olup bunlar üzerinden araştırma konusu haline gelmiştir. Bunlar ekonomik, toplumsal ve çevresel alanda incelenmiştir (Paehlke, 1999).

Sürdürülebilir turizm toplumdaki bütün bireyleri etkileyen, toplumun herhangi bir bölümüne doğrudan temas sağlamasa bile dolaylı yollardan etkisinin olduğu bir kavram haline gelmiştir. Bu kavramı temel anlamda benimseyen toplumlarda turizm topluma çok daha pozitif kazanım sağladığını söyleyebiliriz. Bu durum toplumunda gelişmesinde çok büyük rol oynadığını saptayabiliriz. Sürdürülebilir turizmin geliştiği toplumlarda sosyal, kültürel ve çevresel kaynakların iyi bir uyum içinde olduğu gözlemlenebilir (Güler ve Tufan, 2013). Bu turizm cazibesine sahip toplumların sürdürülebilir turizm destinasyonlarının geliştirilmesinde büyük rol oynadıklarını, pazar gücünün yükseltilmesinde, popüleritenin sağlam bir temele dayandırılmasında ve bunun geliştirilmesinde büyük bir rol aldığı gözlemlenir (Özden ve Ercan, 2014). Sürdürülebilir turizmin geliştirilmesi toplumun bu duruma adapte olması ve gereken desteği vermesiyle sağlanabilir. Son yıllarda toplumlar turizmin birçok olumlu etkisinden yararlandı. Bu nedenle altyapı çalışmaları, kültürel çalışmalar, reklam ve tanıtımlar, birleştirici halkla ilişkiler çalışmaları ve yerel otoriteler tarafından yapılan desteklemeler sürdürülebilir turizmin gelişimine katkıda bulunmaktadır.

2.2.2. Sürdürülebilir turizmin özellikleri

Sürdürülebilir turizmin yerel toplum ve turistlerin istek ve beklentilerinin karşılanmasını, yaşam sistemlerinin desteklenmesi, biyolojik çeşitliliğin sağlanması, kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlamayı hedeflemiştir. Turizmin dinamik, kapsamlı, topluma yönelik, interaktif, yenilenebilir ve hedef odaklı altı özelliğinin olduğu ifade edilmektedir. Buna göre sürdürülebilir turizmin özellikleri şu şekilde ifade edilmektedir (Taşcıoğlu, 2016).

- ✓ Ekolojik, sosyal, kültürel, politik, ekonomik çıkarım içermesi,
- ✓ Siyasi ve fiziksel değişikliklere rahatlıkla cevap vermesi,
- ✓ Sosyal gelişmede geniş yaklaşımlar içeren fonksiyonlara sahip olması,
- ✓ Tüm grupların toplumsal katılımını gerektirmesi,
- ✓ Gelecek toplumların ihtiyacını dikkate alan prensipleri içermesi,
- ✓ Gerçekçi hedeflerin oluşumunun eşit dağılımını sağlamaktır.

Bu turizmin özellikleri, turistik faaliyetlerin doğal ve kültürel çevreye saygılı bir şekilde gerçekleştirilmesini, yerel topluluklara ve ekonomilere katkı sağlamayı ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını gözetmeyi içerir. Bu özellikler, sürdürülebilir turizmin temelini oluşturur. Sürdürülebilir turizmin temel özellikleri, çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik ilke ve uygulamalarına dayanır.

2.2.3. Sürdürülebilirlik boyutları

Sürdürülebilirlik, boyutları içerisinde yer alan sosyal, ekonomik ve çevresel olarak ele alındığı görülmüştür. Bu kısımda bu üç boyut ele alınmaktadır.

2.2.3.1. Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu

Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu, toplum ve bireylerle bağlantılı olarak sosyal açıdan ele alınarak önemi vurgulanmıştır. (Tıraş, 2012).1990'lı yıllardan sonra Dünya da başlayan, sosyo-ekonomik konuların yanı sıra sosyal dışlanma, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile beraber bu konuların tartışılması sürdürülebilirliğin bir de sosyal boyutu olduğunu ortaya çıkarmıştır (Yeni, 2014).

Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu, herkese eşit davranmayı hedeflemektir. İnsan haklarına ve farklı kültürlere saygılı olmak yer almaktadır. Aynı zamanda yoksulluğun azaltılmasının üzerinde durarak yerel toplulukların güçlendirilmesi ve sistemlerin korunmasını amaçlamaktadır (WTO, 2005). Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu daha çok yoksullukla mücadeleyle ve kaldırılmasına dayandırılrsa da nüfus dengesini koruyup gelir dağılımını, paylaşımı yapılması ile toplumsal dayanışmayı sağlamaktır (Goodland, 1995: 2).

Sürdürülebilirliğin aynı zamanda topluma karşı duyarlılığı ve toplumsal refahı, kültürel ve sosyal alanların oluşturulmasını bu yerlerde yaşayan insanların birbiriyle etkileşim sürecini içermektedir (Bilgili, 2017). Toplumdaki sosyal değerlerin, kimliklerin, sosyal ilişkilerin geleceğe yönelik devamı olarak tanımlanabilir. Sosyal sürdürülebilirlik toplumun amacı bütünlüğünü ortak hedeflere yönelik çalışma yeteneğinin korunmasını gerektirir (Gedik, 2020).

Genel olarak bakıldığında sürdürülebilirliğin sosyal boyutu;

- ✓ Toplumun yaşam standartlarının yükseltilmesini
- ✓ Tüm uluslarda sosyal eşitliğin ve kültürel bütünlüğün sağlanması
- ✓ Bireylerin hak ve özgürlüklerinin değerlerinin artırılmasını
- ✓ Toplumların sürdürülebilirlik faaliyetlere katılımını sağlama

- ✓ Toplumun bilinçlendirerek verimliliğin artmasını hedeflemektir (Duran, 2018).

Sosyal sürdürülebilirlik, toplumsal refahı ön planda tutarak, yerel toplulukları güçlendirmeyi ve sosyal adaleti sağlamayı amaçlar. Bu prensipler, turizm endüstrisinde ve diğer sektörlerde sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için kullanılır. Doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanma ve gelecek nesillere zarar vermeden gerçekleştirme amacını taşıyan sürdürülebilirliğin ekonomik boyutuyla ilişki içerisinde.

2.2.3.2. Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu

Ekonomik sürdürülebilirlik, Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Dünya Ticaret Örgütüne (2005) göre toplumun çeşitli ve farklı taraflarına gelir adaleti sağlamak ve tüm ekonomik etkinliklerde maliyet ile yarara yönelmektir. Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu toplumda refahı sağlama ve üretim maliyetleri gereken düzeyde tutmaktır. Hareket halindeki tüm girişimlerde canlılığı devam ettirmeyi hedeflemektedir (UNEP ve WTO, 2005). Ekonomik kararların sadece finansal kazançlar üzerine odaklanmasını değil, aynı zamanda sosyal ve çevresel etkileri de göz önünde bulundurmayı amaçlar. Bu tür bir yaklaşım, sürdürülebilir bir gelecek inşa etmek ve ekonomik kalkınmayı toplumsal refah ve çevresel sürdürülebilirlikle birleştirmek adına önemli bir temel oluşturur.

Ekonomik sürdürülebilirlik neo-klasik iktisatçılar için sermayenin sürekli olarak devam ettirilmesi olarak ifade edilmektedir. Gelen gelir kaynaklarındaki hareketlikte azalma değil de ilerleme katediliyorsa orda ekonomik sürdürülebilirlikten bahsedilebilir (Goodland, 1995) Neo-klasik iktisat, serbest piyasa ekonomisinin temel prensiplerini savunur ve ekonominin kaynakları etkin bir şekilde kullanarak sürekli büyüme sağlayabileceğini öne sürer. Teknolojik ilerlemenin ekonomik büyüme için önemli bir faktör olduğunu, faktör hareketliliği ve kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasını ve serbest piyasa mekanizmasının ekonomik faaliyetleri düzenlemenin ve kaynakların en etkin şekilde dağıtılmasının sürdürülebilir büyümeyi destekleyeceğini öne sürmektedir.

Sürdürülebilir turizm işletmelerinin toplumda uzun vadeli ekonomiyi teşvik etmesi, koruma ve kalkındırmayı amaçlar. Bu doğrultuda gelecek nesiller için ekonomiyi “yeşil” hale getirmeye çalışması önerilmektedir (Pigram, 1990; Reddy, 2008; Hardy vd., 2002; Timur ve Getz, 2009; Cooper, 2012)

Genel olarak bakıldığında sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu;

- ✓ Tüm toplumlarda adaletin sağlanması

- ✓ Elde edilen gelirden adaletin sağlanması
- ✓ Haksız güçlendirmenin önlenmesi
- ✓ Yerel toplumun ekonomilerinin desteklenmesi
- ✓ Etik değerlerin yapılan yatırım politikalarında özetilmesi
- ✓ Girdi çıktının eşit dağıtılması
- ✓ Yapılan takasların eşit yapılması sağlanmalıdır (Duran, 2018: 15)

Bu prensipler, ekonomik sürdürülebilirlik kapsamında çeşitli sektörlerde ve düzeylerde uygulanır. Sürdürülebilir ekonomik kalkınma, ekonomik büyüme ile çevresel ve sosyal hedefler arasında denge kurmayı amaçlamaktadır.

2.2.3.3. Sürdürülebilirliğin çevresel boyutu

Dünyadaki tüm canlılar, hayatta kalabilmek ve gelişimlerini sağlayabilmeleri için iş birliği içerisine girerler. Fakat insanları tüm canlılardan ayıran özellikleri bulunur. Buldukları yeri hem var etme hem de yok etme yeteneğine sahipler (Yeni, 2015). İnsanlar içinde buldukları çevre ile uyum içerisinde hayatlarını devam ettirirler. Bu serüven küçük gruplar halinde başlayıp büyük toplumlara dönüşmüştür. İnsanlar bu süreçte hayatlarını idame etmek için avcılık ve toplayıcılıkla başlayıp daha sonra tarım, hayvancılık ve günümüz hizmet sektöründe var olmuşlardır. İnsanların giderek artması çevresiyle olan ilişkisini artırmıştır. Çevre de yapılan tüm işlemler giderek zarar vermeye başlamıştır. Sanayi devrimin gerçekleşmesiyle insanlar teknolojiyle beraber hizmet ve endüstrileşen modern dünyaya adım atmıştır. Sanayinin hızla gelişimiyle beraber insanlar kaynakları tüketmeye ve zarar vermeye başlamıştır (Yeni, 2014). Bu zararlardan ötürü Dünya Koruma Birliği (World Conservation Union) bunu durdurma ve iyileştirme adına faaliyete başlamıştır. Daha sonra pek çok konferansta bunun öneminden ve sürdürülebilir bir çevrenin öneminden bahsedilmiştir.

Çevresel Sürdürülebilirlik, yenilenemez kaynakların yaşam desteği açısından önemli olan kaynakların korunması ve yönetilmesi anlamına gelmektedir (Kaypak, 2011). Bu bağlamda sürdürülebilirliğin bu boyutun amacı hava, toprak, su, çevre kirliliğini azaltmak ve biyolojik çeşitliliğiyle beraber kültürel mirası korumaktır (Ozmehmet, 2008). Çevresel sürdürülebilirlik turizmle ilişki içerisindedir. Turizmin ana teması çevredir ve sürdürülebilir turizm için çevrenin korunması önemli bir unsurdur.

Genel olarak bakıldığında sürdürülebilirliğin çevresel boyutu; (Duran, 2018: 15)

- ✓ Doğal kaynak ve çevrenin korunması

- ✓ Yenilenebilir ürünlerin sürdürülebilir kullanımı
- ✓ Yenilenemeyen kaynakların kullanımının azaltılması
- ✓ Kültürel mirasın korunması
- ✓ Canlılara ve doğaya zararın azaltılması
- ✓ Doğadaki biyoçeşitliliğin korunması sağlanmalıdır.

Sürdürülebilirliğin çevresel boyutu, ekosistemleri koruyarak, doğal kaynakları sürdürülebilir bir şekilde kullanarak ve iklim değişikliği gibi küresel sorunlara etkili çözümler üreterek ekonomik ve sosyal kalkınma ile denge kurmayı amaçlar.

2.3. Taşıma Kapasitesi ve Kavramı

Taşıma kapasitesi 1936 yılında bir geminin taşıyabileceği kargo miktarını ölçmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Birçok disiplin ve uygulamada kullanılmıştır. Bu kavram mühendislik, biyoloji, antropoloji, mimarlık gibi pek çok bilimde uygulanmaya başlanmıştır (Yusoh vd., 2021). Zamanla bireyin çevresiyle olan ilişkileri için de ele alınmaya başlanmış ve turizm literatüründe yerini almıştır (Caner, 2018).

Son yıllarda gelişen turizm endüstrisinin en önemli sebeplerinden biri taşıma kapasitesidir. Sürdürülebilir turizmin belirli bir düzene girmesiyle taşıma kapasitesi yüksek bir öneme sahip olmuştur. Taşıma kapasitesi kavramı, bir turistik bölgenin veya destinasyonun sürdürülebilir bir şekilde turistler tarafından ziyaret edilebilecek maksimum sayıdaki turist veya ziyaretçiyi karşılayabilme kapasitesini ifade eder. Böylece turizm endüstrisinde sürdürülebilirlik ve çevresel etkilerin kontrol altına alınması, sorunların tespit edilmesi ve diğer organizasyonel operasyonların oluşturulması amacıyla kullanılır (Ceballos-Lascurain, 1996).

Taşıma kapasitesi, bir destinasyonun doğal ve insan kaynaklarına olan etkilerini minimize etmek ve turistlerin deneyimlerini yaşamasını sağlamak için önemlidir. Taşıma kapasitesi, turistik destinasyonlarda, kaynaklara negatif etki yapmadan turistlerin genel taleplerinin bozulmadan ve toplumun temel ekonomisi üzerinde kötü etkiler yapmadan ayrıca kültür üzerinde ayrışma yapmadan maksimum kullanım alanı olarak söylenebilir (Klariç, 1999).

2.3.1. Taşıma kapasitesi türleri

Taşıma kapasitesi genellikle turistik alanın taşıyabileceği maksimum turist sayısı olarak ifade edilmektedir (Çeti, 2018). Fakat bu durum içerisinde bölgede yer alan işletmelerinin

taşıyacağı kapasite, çevrenin zarar görmeyeceği şekilde alabileceği maksimum kapasite ve taşıma kapasitesinin ekonomik anlamda dönüşümü gibi durumlar dört başlık üzerinde toplanmıştır. Bunlar fiziksel taşıma kapasitesi, çevresel taşıma kapasitesi, sosyal taşıma kapasitesi ve ekonomik anlamda taşıma kapasitesidir. Taşıma kapasitesini bu dört başlık üzerinden değerlendirebiliriz. Bunlar birbirinden bağımsız konular değildir. Bir taşıma kapasitesinin türünde oluşabilecek bir sorun diğer türleri de etkileyebilir (Holden, 2008). Bunun belirlenmesi turistik destinasyonların sürdürülebilirliği için önemlidir (Vaske ve Shelby 2008).

2.3.1.1.Sosyal taşıma kapasitesi

Sosyal taşıma kapasitesi, turistlerin gidilen bölgede bulunan halkın, ziyaretçilerin davranışları ve huzur içinde gösterileceği hoşgörü için oluşan kalabalıklığın diğer ziyaretçiler tarafından kabul edilmesi durumu olarak tanımlanabilir (Kaya, 1997). Aynı zamanda ziyaretçilerin konaklamak üzere geldiği yerdeki faaliyetlerinde memnuniyet düzeylerinde azalma yaşanmadan aldıkları hizmetlerin herkes için aynı oranda fırsatlara sahip olduğu en üst seviyeyi ifade etmede kullanılan bir kavramdır (Grieser, 2005).

Turistik destinasyonlar da sosyal taşıma kapasitesi, yerel halk ile ziyaretçilerin birbiriyle ilişki ve etkileşimleri ile ilgili olduğu da ifade edilebilir. Bölgede dengeli büyüme ile ekonomik gelişmenin yerel halkı kapsamaktadır. Bu gelişme bölgedeki sosyal yapıya yansımaktadır. Bu sayede; bölgede refah seviyesi artar, istihdam olanağının gelişmesiyle beraber girişimcilik faaliyetlerini artırır. Bu da farklı kültürlerin etkileşimiyle beraber toplum da bireyler daha açık görüşlü olur. Bu etkileşim sosyal sürdürülebilirlik turizm açısından kuşaktan kuşağa da aktarımı sağlamaktadır (Yanardağ, 2009).

Turistik merkezin, yerel toplumun kültürü üzerindeki etkilerini olumlu ve olumsuz şekilde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu bölgenin kültürel mirasını da korumayı da amaçlamaktadır (Mason, 2003). Sosyo-kültürel taşıma kapasitesi toplumun yaşam tarzı, yerel adet ve gelenekleri, sosyal yapı ve değerleri üzerinde oluşan etkileri değerlendirmektedir. Bu toplumun kapasite aşımı gerçekleşmesi halinde oluşabilecek etkileri ele almaktadır.

Sosyal taşıma kapasitesi herhangi bir destinasyona gelen ziyaretçilerin yeterliliği konusu bağlamında Hasankeyf ilçesine gelen ziyaretçilerin üst sınır limiti olarak yerel halkın gelen ziyaretçileri kabul edebilir sınır olarak ele alınması olarak ifade edilebilir. Hasankeyf ilçesi gibi küçük yerleşim bölgelerinde, sürdürülebilir turizm için sosyal taşıma kapasitesinin belirlenmesi önemlidir. Bu yerel halkın, kültürel mirasın ve doğal kaynakların aşırı ziyaretçi

akınından zarar görmemesini sağlamak adına yapılır. Yerel halkın gelen ziyaretçilere duyduğu kabul edilebilirlik, bu kapasitenin belirlenmesinde kritik bir rol oynamaktadır.

Sosyal taşıma kapasitesi, halkın hayat kalitesini, yerel halkın katılımı ve turizm gelişim desteği alt başlıkları ile ele alınmıştır.

2.3.2.1.Hayat kalitesi

Hayat kalitesi yaşanılan yerin niteliklerinin iyi olması ve bireyin refah içinde olma durumudur. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre hayat kalitesi; bireyin içinde yaşamış olduğu toplumun kültür değerler sistemi içinde hayatını nasıl değerlendirdiği; kişinin hedefleri geleceğe dair umut ve endişelerini içermektedir. Bununla beraber “bireyin fiziksel sağlığı, psikolojik durumu, özgürlük seviyesi, sosyal ilişkileri ve yaşadığı çevre gibi çok etkenle ilişki içerisinde şekillenen, karmaşık ve geniş bir kavramdır” (WHO- QoL Group, 1999 (DSÖ)).

Turizmde hayat kalitesi iki boyutta ele alınmaktadır (Pala, 2019) İlk ziyaretçilerin turizm faaliyetleri ile hayat kalitesi arasındaki ilişkileri içerir. Turistik seyahatlerde yapılan turizm faaliyetleri insanları hem zihinsel olarak hem de fiziksel olarak hayat kalitesini artırır (Stacey, 2012). İkinci boyut ise yerel halkın- turizm ile etkileşimi sonucunda hayat kalitesi arasındaki ilişkiyi içerir. Bireylerin turizm faaliyetlerinde sosyal etkileşimleri, kişisel gelişimleri ile beraber kimlikleri oluşmaktadır. Bu faaliyetlerle beraber birey sosyal yaşamında daha fazla mutlu ve güvenli hissetmesini sağlar (Sarı ve Özdemir, 2014). İnsanlar doğal ve kültürel alanları ziyaret etmek çeşitli aktiviteleri deneyimlemek için seyahat etme ihtiyacı duyarlar. Bu da yerel halk için ek gelir ve iş imkanları yaratır. Bu imkanları yaratan turizm o bölgede yaşam maliyetini artırdığı da söylenmektedir.

1960'lardan sonra bireysel, sosyal topluluklarla beraber bireyin yaşam kalitesinin gelişmesi, toplumda çıkacak ekonomik ve sosyal problemleri ortaya çıkararak çözmek gibi konular yaşam kalitesinin artmasını sağlamıştır (Pukeliene ve Starkauskiene, 2015).

Toplumda yaşam kalitesi bireyin, sosyal, fiziksel, ekonomi, psikolojik unsurlarından oluşmaktadır (D'Agostini ve Fantini, 2008) Sosyal alanda hayat kalitesi bireyin yaşam biçimini, eğitimini, sağlık hizmetlerine erişimini, toplumsal faaliyetleri, güvenlik ve çevre kalitesi ise yaşam maliyeti ve alım gücü gibi faktörleri ifade etmektedir (Emür ve Onsekiz, 2007).Birey için aynı zamanda içinde bulunduğu fiziksel çevre de ulaşımın, altyapı hizmet ağının gelişimi, çevre kalitesi, rekreasyon alanları da içerir.

Yerel halkın kültürünün bozulması ve negatif sonuçları da beraberinde getirir. Çevrede oluşacak tahribat kirlilik gibi etkiler de destinasyonda hayat kalitesini düşürür. Turizmde hayat kalitesini artırabilecek bir gücün olabilmesi için ekonominin yükseltilmesi, çevre bütünlüğünün sağlanması ve sosyal eşitliğin oluşturulması adına sürdürülebilir bir turizm anlayışının benimsenmesi gerekmektedir (Uysal vd.,2012).

2.3.2.2.Yerel halk katılımı

Turizmin olduğu her yerde yerel halk turist ağırlayan olarak yerini almıştır (Gürkan, 2021). Turistik destinasyonların gelişimi ve sürdürülebilirliği açısından yerel halkın faaliyetlere katılımı oldukça önemlidir. Yerel halkın turizm etkilerine katılımı tutum ve davranışları turizm açısından önem sağlamaktadır. Yerel halkın yöreyi ziyaret eden ziyaretçilerle etkileşimi sonucunda etkilendiği ve yaşam biçimlerini şekillendirdiği söylenmektedir (Rasoolimanesh, Ringle, Jaafar ve Ramayah, 2017).

Yerel halkın içinde bulunduğu destinasyonda fikir alışverişinde bulunmalı ve önerilerinin alınması bölgede turizmin gelişmesi için önemlidir. Çünkü yerel halk ta turizmin bir parçasıdır. Bununla beraber bölge turizme karşı farklı bakış açısı geliştirir (Okuyucu ve Somuncu, 2012). Bu da turizme bakışı olumlu olarak yerel halkın turizm sürdürülebilirliği konusunda plan ve uygulama faaliyetleri içinde sonuçları ortaya çıkarmaktadır. Turizm faaliyetlerinde halkın desteğinin alınmaması destinasyonda olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilir (Kotan, 2018)

Turistik destinasyonlarda yerel halkın üretmiş oldukları en önemli kültürel ve geleneksel ürünleri ziyaretçilere sunarak yerel halkın hayat tarzını deneyimleme fırsatı sunmaktadır. Ziyaretçiler bu ürünleri satın alarak bölgeye ekonomik anlamda katkı sağlamaktadır. Ziyaretçilerin sosyal ve çevresel olarak destinasyona zarar vermesi ziyaretçi-yerel halk arasında sorunları ortaya çıkarmaktadır (Eraqi, 2007). Gelecekteki turizm programlarının başarılı olabilmesi için yerel halkın daima desteğine ihtiyaç vardır (Zamani-Farahani, 2016)

2.3.2.3.Turizm gelişim desteği

Turizm gelişim desteği bir destinasyonun turizm sektörünü teşvik etmek, geliştirmek ve sürdürülebilir bir şekilde yönetmek amacıyla sunulan çeşitli destek ve önlemleri içermektedir

(Acuner, 2015). Genellikle yerel, bölgesel veya ulusal düzeyde turizm endüstrisinin büyümesini, çeşitlenmesini ve kalitesini artırmayı hedefler. Bir bölgenin kalkınması altyapısının iyileştirilmesi, yatırım yapılarak konaklama tesislerinin oluşturulması, kültürel etkinliklerin yapılması, istihdam olanaklarının artırılması ve sürdürülebilir turizm uygulamalarını benimsenmesiyle gerçekleşmektedir. Bu tür destek ve önlemler, turizm sektörünün büyümesini ve gelişimini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Ancak, bu süreçte yerel toplumların, çevresel sürdürülebilirlik ve kültürel koruma gibi konularda dikkate alınması, dengeli bir turizm gelişimi için önemlidir.

Turizmin gelişimine yönelik desteğinin belirlenmesi yerel halkın yönetimleri, planlayıcıları ve işletmeleri için önemlidir. Bu turistik destinasyonlardaki turizmin sürdürülebilir gelişimi için önemlidir. Turistik destinasyonlarda yerel halkın desteği olmadan gelişim gerçekleşmez (Gursoy ve Rutherford, 2004). Turistik destinasyonlarda turizm sadece yerel halkı değil orda bulunan ziyaretçileri etkilemektedir. Turizm planlaması ve gelişimin de sosyal ve kültürel unsurlar turizmin gelişim desteği için dikkat edilmesi önem oluşturmaktadır (Bolzoni, 2013).

Turizm ve sosyal kalkınmasıyla beraber yerel halkın sosyal faaliyetlere katılımı turizme olan desteği artıracaktır. Yerel halkın ziyaretçiyle olan ilişkisi turizme yönelik olumlu tutumlar sergilemektedir. Toplumda birey sayısı artırılarak destek daha büyük boyuta ulaşabilir. Bu da toplumun hayat standardını ve kalitesini artırmaktadır (Siu, Lee ve Leung, 2013; Sharma ve Gursoy, 2015)

2.3.3. Psikolojik taşıma kapasitesi

Psikolojik taşıma kapasitesi, bir ziyaretçinin seyahat edeceği bölgeyi çeşitli iletişim kaynaklarından araştırarak yola çıkar (Soylu, 2013). O bölgeye gidenlerin memnuniyet düzeylerine bakarak karar verir. Bu bağlamda psikolojik taşıma kapasitesi, ziyaretçilerin gelmeyi düşündüğü destinasyon ile alakalı memnuniyet düzeyini ölçmektedir (Bozkurt, 2022)

Psikolojik taşıma kapasitesi turizm destinasyonunda hem yerel halkı hem de turist deneyimlerini ilgilendiren hassas bir konu olarak karşımıza çıkar. Turizm bölgesine gelebilecek turist sayısında maksimum kapasite aşılsa hem ziyaretçi konforu bozulur hem de yerel halkın davranış ve psikolojisi farklılık gösterir. Bu durum diğer destinasyonları da etkiler. Genel olarak psikolojik taşıma kapasitesi turist memnuniyeti ve deneyimlerini baz alır. Bununla ilgili

yapılmış birçok araştırmada psikolojik kapasite aşıldığı zaman kalite ve olumlu deneyimlerin azaldığı bu da turistlerin olumsuz etkilendiği gözlemlenmiştir (Hall, 1999)

Bir turistik destinasyonda yaşam döngüsü içinde ilerleyen ziyaretçi ve yerel halk arasında değişen durumların tespit ederek ‘‘Tolerans Modeli’’ olarak ortaya attığı turizmin gelişimi ve yerel halk arasındaki ilişki olduğu ortaya çıkmıştır (Doxey, 1995). Buna göre bölgeye gelen turist sayısı arttıkça turistik bölgenin gelişmesiyle beraber yerel halkın tutum ve davranışlarında olumsuz etki ettiği ve turizmin psikolojik, sosyal ve kültürel unsurlarını da beraberinde getirmektedir. Hasankeyf ilçesine gelen turistlerin ve yerel halkın kurmuş olduğu ve yerel halkta bırakmış olduğu olumlu ve olumsuz oluşturarak değiştiğini psikolojik taşıma kapasitesi ile ortaya konmuştur (Dinç, (2022).

2.3.4. Ekonomik taşıma kapasitesi

Ekonomik taşıma kapasitesi, turistik destinasyonlarda oluşan turizm hareketlerinin sonucunda ekonomik yapıdan yerel halkın yaralanmasını sağlamak ve başka turizm sektörlerinin egemen olmasını önlemek için geliştirilmiş bir kavramdır (Muğla Valiliği, 2010). Destinasyona yapılan yatırımlar, turizm harcamaları, istihdam, iş gücü ve maliyetleri o bölgenin ekonomisine katkı sağlamaktadır.

Turizm bölgesindeki işletmelerin veya tesislerin ekonomik olarak ayakta kalmasını ve bu durumun sürdürülebilir olmasını hedeflemektedir. Ekonomik taşıma kapasitesi turizmde hem gelirin sağlanması hem de istihdam potansiyelini araştırıp ayrıca koruma amacı taşımaktadır (Mccool & Lime 2001). Turizmin gelişimini sağlayan ekonomik taşıma kapasitesi yerel ekonominin sürdürülebilirliği sağlaması adına önemlidir (<http://bolge15.ormansu.gov.tr>, 2013, s. 22). Turizmin sürdürülebilirliği ve ekonomik kalkınma için bölgede bulunan işletmelerin yerel ekonomiklerini canlı ve sürekliliği sağlanması için fiziksel taşıma kapasitesi ile değerlendirilmesi gerekmektedir.

2.3.5. Fiziksel taşıma kapasitesi

Turistik bir merkezin fiziki olarak dayanabileceği maksimum ziyaretçi sayısını belirlenmesi için kullanılır. Bu durum turistik merkezin altyapısı göz önünde bulundurulur ve alabileceği en yüksek sayı hesaplanır. Merkezlerin kapasitelerinin hesaplanması, turistik bölgenin korunması ve turistlerin konfor alanının düzenlenmesi ve daha iyi şartlar haline

getirilmesi için kullanılır (Cornish, Pigram & Shaw, 1997). Fiziksel taşıma kapasitesi ayrıca bölgede bulunan ziyaretçi için restoranların, otoparkların, konaklama yerlerinin ve altyapı sistemlerinin sınırlarını da ifade etmektedir (Sarkım, 2007:114). Yerel işletmelerin ve doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılması adına fiziksel çevreye zarar vermeden gerçekleştirme amacını taşıyan çevresel taşıma kapasitesi ile ilişki içerisinde.

2.3.6. Çevresel (Ekolojik) taşıma kapasitesi

Turistik merkezin bulunduğu çevreyi ve kaynakları korumayı amaçlayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaypak, 2010). Turistik merkezin hangi sayıda ziyaretçiyi çevresel faktörler göze alınarak ağırlayabileceğini göz önünde bulunduran türdür. Bu türün asıl önem verdiği durum çevre ve doğal kaynaklardır. Bu kapasitenin aşılması doğal kaynakların bozulmasına, çeşitlilik kaybına ve bulunan biyolojik sisteme zarar verir. Ayrıca ekosistemin tamamen sistem dışına çıkmasına hatta yok olmasına kadar gidebilir.

Doğada meydana gelen değişimin ve tahribatların hiçbir telafisi yoktur. Bu tahribatların en aza indirilmesi adına çevresel taşıma kapasitesinin anlaşılması çok önemlidir (Nuhoğlu, 2010). Taşıma kapasitesinin türlerinin önemi vurgulanmıştır. Bu bağlamda Hasankeyf ilçesinin tarihi ele alınacaktır.

2.4. Tarihi Hasankeyf İlçesi

Zengin kültüre sahip olan Hasankeyf, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Batman İlinin ilçesidir. Hasankeyf, Dicle Nehrinin doğu kıyısında, önemli petrol rezervlerine sahip Raman Dağları'nın kuzeyinde bulunmaktadır. Hasankeyf gibi kadim bir şehir tarih boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Dicle Nehri kıyısında olması onu stratejik bir konuma getirmiştir. Bu da Hasankeyf'i özel kılmıştır.

Resim 2.1. Hasankeyf'ten bir görünüm

Kaynak: <http://www.hasankeyf.gov.tr>

2.4.1.Hasankeyf'in konumu ve jeopolitik yapısı

Hasankeyf, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunan Batman İlinin bir ilçesidir. Hasankeyf, 37 43' enlem ve 42 24' boylamlarında konumlanmıştır. 1990 yılına kadar Mardin'in Gercüş ilçesine bağlı bir belde olarak kabul edilmekteydi. İlçe bağlı olduğu Batman iline yaklaşık 35 km mesafede yer almaktadır (Darkot, 1964.S452) Hasankeyf, yukarı Mezopotamya toprakları içinde ve Dicle Nehrinin doğu kıyısında yer almaktadır. Hasankeyf'in kuzeyinde yer alan Raman Dağlarından da önemli petrol rezervleri bulunmaktadır. İlçenin ortalama yükseltisi 480-500 m. Batman-Mardin ve Batman-Şırnak yolları üzerinde bulunmaktadır (Mynat, 2009)

Hasankeyf, kayaç türlerinin büyük bir kısmı kireç taşından oluşmuştur. Bu jeolojik yapının ilçenin nehir kıyısına kurulmasına ve karstik erime süreçlerine etkili olmasına neden olmuştur. Bu oluşan karstik erime ile vadi yamaçlarında mağara oluşumları meydana gelmiştir (Sansar, 1992.S13). Yapısı gereği kolay eriyen bu kayaç yapısı dayanıklı olmayan kütlelerin aşındırmasıyla oluşmuştu (Sinanoğlu, Siyako, Karadoğan ve Erdem 2017) Hasankeyf, Dicle Nehri'nin havzasında yer almaktadır. Yerleşim yeri akarsuların oluşturduğu derince yarılmış vadi içerisindeki mesa şeklindeki platform üzerine kurulmuştur. Hasankeyf 'in oluşumunda en önemli faktörlerden biri jeomorfolojik yapısını oluşturan kayaç özellikleri olmuştur. Yerleşme de sadece mesken değil aynı zamanda pek çok kültürel mimariyi de görmek mümkündür (Kozbe ve Karadoğan 2017)

Hasankeyf'in kurulduğu yer stratejik konumu kadar yapıtlarda kullanılan malzemenin yetersiz ve kalitesiz oluşu sosyolojik gelişmeleri ile beraber olumsuz yaklaşımları beraberinde

getirmiştir (Uluçam,2008). Bu kayaç yapısı insanlığın dikkatini çekip birçok arkeolojik ve kültürel ögenin de bu bölgede yer almasını sağlamıştır.

2.4.2.Hasankeyf'in tarihçesi

Hasankeyf pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış bir medeniyete sahiptir (Yıldırım,2006: I). Hasankeyf Türk-İslam Tarihi açısından da önemli bir yeri vardır. Hasankeyf'in ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmemektedir. Yerleşim yerinde bulunan mağaraların insanların çok eskiden buraya yerleşmiş olduğunu göstermektedir (Zengin, 1994)

Tarihi Asurlular ve Urartular'a dayandığı tahmin edilen Hasankeyf'in ne zaman kurulduğu bilgi ve belgelerin yeterli olmaması nedeniyle bilinmemektedir. Hasankeyf adının kökeni konusundaki görüşler Assur kaynaklarında geçen "Kipani" yer adı, bugün Hasankeyf'in bulunduğu yerleşim yerini ifade etmektedir. Assur kaynaklarında, II. Assurnasibal'in günümüzde Musul'un güneyine düşen modern adı Nimrud olan Assur'un başkenti Kalah'dan Dicle'nin karşısına geçtiği ve Kipani toprağına girdiği belirtilmektedir. Ayrıca Romalılar bu yere Assurca adını "Castrum Kepha"- Kaya Kalesi demişlerdir (Plüss, & Arık 2001).

Eski Ermenice de 'Kentzy', Orta çağ İslâm kaynaklarında ise 'Hısnı Keyfa' adına sıkça yer verilmektedir. Arapça kaynaklarda Hısnu keyfa olarak geçmektedir (Mıynat, 2009) Arapça kökeni olan Hısn 'kale' anlamına gelmektedir. Süryanice kökenli olan 'keyfa' ise kaya anlamına gelmektedir (Oğuzoğlu, 1997, S.364) 'Kaya Kale' ve 'Taş Kale' gibi anlamları ifade eden Hısnı Keyfa 16.yy itibariyle Osmanlı kaynaklarında Hasankeyf olarak adlandırılmıştır (Yurttaş,1991. S.6 D.N. 17.)

Hasankeyf'in birçok şehir arasında önemli bir kara ve su yolu üzerinde bulunması, ticaret yollarının Hasankeyf'ten geçmesi ve pek çok medeniyeti barındırması onu kültürlerin kavşak noktası haline getirmiştir. Bulduğu bölgede İran ve İç Asya Kültürleri, Doğu Akdeniz, Mezopotamya, Roma ve Bizans kültürlerini içerisinde barındırmıştır. Aynı zamanda İran sınırına yakın bir konumda yer almasından dolayı İran'ı denetim altında tutabilmek için Hasankeyf'te kale inşa etmişlerdir. İranlılar Mezopotamya'yı ele geçirince Roma İmparatoru Diyokletion Mezopotamya ve Dicle Nehrinin doğusundaki bölgeyi ele geçirmiştir. Hasankeyf'in M.S. 363 yılına kadar Bizanslıların denetiminde olmuştur (Hasankeyf Kaymakamlığı)

Hasankeyf 17.yüzyılda İslam Orduları tarafından ele geçirilmiştir. İslam Devletlerinden Emeviler ve Abbasiler döneminden sonra bir süre Hamdaniler, Mervaniler denetiminde kalmıştır. Daha sonra Hasankeyf Artukluların eline geçmiştir. Artuklular, Hasankeyf'e en iyi

dönemini yaşatmışlardır. Hasankeyf ile yakın bölgelerden Diyarbakır, Mardin ve Harput'ta hakimiyeti ellerinde bulundurmuşlardır. Artukoğlu Sökmen 1101 yılında Hasankeyf'i ele geçirmiştir. Ele geçirdikten sonra Hasankeyf'te önemli tarihi ve mimari eserler inşa ettirmiştir. Artuklularla beraber bölgede yeni bir yönetim dönemi başlamıştır.

Eyyübi Sultanı El-Kâmil El-Malik tarafından 1232 yılında Hasankeyf ele geçirilmiştir. Eyyübilerin Hasankeyf'i ele geçirmeleri ile 130 senelik Artukluların dönemi sona ermiştir. Eyübbilerin hükümdarı Selahaddin Eyübbiden sonra devlet birçok emirliklere ayrılmıştır. Hasankeyf'te bunlardan biri olmuştur. Eyyübiler ilim, kültür, sanat ve mimari alanda pek çok eserler ortaya koymuştur. Hasankeyf Eyyübileri diye tarihte yerini almıştır. Eyübbilerden sonra Akkoyunlular Hasankeyf'te hâkim sürdürmeye başlamıştır. Akkoyunluların hükümdarı Uzun Hasan ve Fatih Sultan Mehmet arasında 1473 yılında yapılan Otlukbeli Savaşından sonra Hasankeyf Akkoyunlulardan İran Safevilerin hâkimiyetine geçmiştir. Hasankeyf 1515 tarihinde Yavuz Sultan Selim'in Doğu Seferinden sonra Osmanlı egemenliğine geçmiştir.

Hasankeyf 1981 yılında koruma altına alınmıştır. 2004 yılında bölgenin korunması amacıyla arkeolojik çalışmalar hız kazanmıştır. Yapılan kazı çalışmalarında 148 farklı alanda taşınmaz eserler gün yüzüne çıkarılmıştır. Yapılan çalışmalarla eldeki tüm imkanlar seferber edilerek son teknik ve teknoloji kullanılmıştır (Hasankeyf Kaymakamlığı).

Günümüzde Hasankeyf, Dicle üzerinde yapılması planlanan Ilısu Barajı ve Hidroelektrik Santrali nedeniyle sular altında kalma ve tüm kültürel mirasın yok edilmesi ile karşı karşıya kalmış bu nedenden ötürü Hasankeyf'te kurtarma kazıları ile tarihi eserlerin taşınmasıyla ilgili çalışmalar yapılmıştır. Hasankeyf'e Ilısu Barajı'nın yapılmasının kararlaştırılmasının ardından, sular altında kalması nedeniyle 3 km uzaklıktaki yeni yerleşim yerine kurulmuştur. Böylelikle tarihi yerleşimdeki bazı tarihi yapıtlar Dicle Nehri kıyısında kurulan Kültürel Park'a taşındı. Hasankeyf 2020 yılı şubat ayından itibaren su altında kalmaya başlamıştır.

Hasankeyf aynı zamanda Kültürel Park alanında pek çok önemli tarihi yapıtı içerisinde barındırmaktadır. Bunlar; Zeynel Bey Türbesi, İmam Abdullah Türbesi, Er-Rızık Camii, Büyük ve Küçük Saray, Artuklu Hamamı, Usta ve Çıracık Minaresi önemli tarihi eserlerini oluşturmaktadır.

2.4.3. Hasankeyf'te bulunan bazı tarihi yapıtlar

Bu kısımda Hasankeyf'in yeni yerleşim alanı içerisinde olan Kültürel Park alanına taşınan önemli tarihi yapıtlar olan Zeynel Bey Türbesi, Er- Rızık Camii, Artuklu Hamamı,

İmam Abdullah Zaviyesi, Ulu Cami ve Küçük Saray gibi tarihi eserler hakkında bilgi sunulacaktır.

2.4.3.1. Zeynel Bey türbesi

Bölgede hâkim olan Akkoyunlu Devleti ve Osmanlı Devleti ile yapılan Otlukbeli Savaşı'ndan sonra Akkoyun hükümdarı Uzun Hasan vefat eden oğlu Zeynel Bey için bu türbeyi yaptırmıştır. Türbe 1462-1482 yılları arasında inşa edilmiştir. Yapıt silindirik gövde, sırlı tuğla süslemeleri ve soğan kubbesi şeklindedir. Türbenin yapımında mozaik çiniler kullanılmıştır. Yapıt içten sekizgen bir yapıya sahiptir. Türbe Azerbaycan da bulunan Berde Kümbeti (1322) ile benzerlik taşımaktadır. Yapılan işlemlerde bitkisel ve geometrik desenler ile "Allah, Muhammed, Ali, Ahmed" ile oluşan kufi hatlı Arapça yazılar kullanılmıştır (<http://www.hasankeyf.gov.tr/hasankeyf-tarihi>). Türbe Akkoyunlulardan kalan tek eser olması bakımından önem taşımaktadır. Türbe İran asıllı mimar Abdurrahman oğlu Pîr Hüseyin tarafından yapıldığı söylenmektedir.

İlisu Barajından dolayı su altında kalacak olan türbe 12 Mayıs 2017 tarihinde bulunduğu yerden özel bir sistemle 2 kilometre uzaklıktaki Hasankeyf'in Yeni Kültürel Park Alanı'na taşınmıştır.

Resim 2.2.Zeynel Bey türbesi

Kaynak: <http://www.hasankeyf.gov.tr>

2.4.1.2. Er-Rızık camii

Cami 1409 yılında Eyyûbi Hükümdarı Sultan Süleyman tarafından yaptırılmıştır. Caminin Güneydeki ibadet bölümü heyelan yüzünden nehre uçmuştur. Bugün caminin sadece harimin kuzey duvarı ve avlu giriş cephesi, Taç kapı ve minaresi sağlam ulaşabilmiştir. Cami Aynı zamanda kuzeydoğu köşesinde bitişik yüksek prizma kaide üzerinde silindirik gövdeli minare küçük mozaikler halinde kesilmiş renkli taşlar ve kakma tekniği kullanılmış geometrik desenlerle yapılmıştır. Minarenin şerefesine iki ayrı merdivenle ulaşabilmektedir. Minare kufi hatlı Arapça yazılar yazılmıştır. İleri düzeyde bir taş işçiliği kullanılmıştır. Cami 1953'te yapılan onarımlarla beraber kuzey revakın önü duvarla kapatılarak ibadet yeri olarak kullanılmıştır. Günümüzde minare Türkiye'nin ilk ve tek çift merdivenli cami minaresi olma özelliğine sahip 1700 tonluk minare Kültürel Park'a taşınmıştır (Hasankeyf Kaymakamlığı).

Resim 2.3.Er-Rızık camii

Kaynak: <https://www.star.com.tr>

2.4.1.3. İmam Abdullah türbesi

İmam Abdullah Türbesi, peygamber efendimizin soyundan geldiğine inanılan ve yerel halk tarafından büyük saygı gösterilmektedir. Zamanla külliye konumuna gelmiştir. İmam Abdullah Zaviyesi 12.yüzyılda Artuklular tarafından dönemin sultanı Eyyûbi Sultanı Takıyyeddin Abdullah (1249-1294) tarafından inşa edildiği anlaşılmaktadır. Türbe 1478 yılında, Akkoyunlular tarafından onarımı yapıldığı ifade edilmiştir. Ilısu Barajından dolayı

Türbe 10 Eylül 2018 yılında özel sistemle Hasankeyf'in Yeni Kültürel Park Alanı'na taşınmıştır.

Resim 2.4. İmam Abdullah Zaviyesi

Kaynak: <https://ilkha.com>

2.4.1.4. Ulu camii

Caminin kim tarafından ve ne zaman yapıldığı tam olarak bilinmemektedir. Cami iç kalenin kuzey bölümü olan sarayın harem bölümünün bulunduğu bölgenin güneybatısında yer almaktadır. Kalenin en yüksek noktasına inşa edilmiştir. Ayrıca roma dönemi bir tapınağın üzerine inşa edildiği söylenmektedir. Artuklu eserleriyle benzerlik göstermektedir. Moğol istilası sırasında zarar görmüştür. Cami Eyyûbi ve Osmanlı dönemlerinde birkaç kez elden geçmiştir. Minare üzerinde 1325 tarihi, eyvan ve minberde ise 1396 tarihlerini veren kitabeler mevcuttur. Eyyûbi ve Osmanlı dönemlerindeki onarımı yapıldıktan sonra yapının sıva ve süslemeleri de yenilenmiştir. Ulu Cami enine dikdörtgen, tek neften oluşan doğu-batı yönünde bir plana sahiptir. Minaresini yapımında moloz taşlar kullanılmıştır. Minarenin kuzey cephesinin süslemeleri alçıdan yapılmış ve kitabe yazıları da mevcuttur. Camin avlusu kesme taşlarla yapılmıştır. Cami bu özellikleriyle 15. yüzyıl özellikleri taşımaktadır (Batman Kültür Envanteri).

Resim 2.5.Ulu Cami
Kaynak: <https://gezimanya.com/>

2.4.3.5.Küçük saray

Küçük Saray'ın ilk olarak kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı bilinmemektedir. Yapının Eyyûbîler dönemine ait olduğu düşünülmektedir. Küçük Saray 1328 yılında Eyyubi sultanı Mucureddin Muhammed tarafından yaptırıldığı bilinmektedir. Saray kalenin kuzeydoğu ucunda yer almaktadır. Kule görüntüsüne sahiptir. Saray aynı zamanda dikdörtgen, üzeri sivri beşik tonoz örtülü bir seyir köşkü görüntüsü vermektedir (Hasankeyf Kaymakamlığı).

Resim 2.6. Küçük saray
Kaynak: <https://www.ntv.com.tr>

2.4.3.6.Artuklu hamamı

Yapıt 2005-2008 kazı dönemlerinde ortaya çıkarılmıştır. Artuklu dönemine ait olan bu eser 13.yüzyıl da klasik bir plan ile oluşturulmuştur. Osmanlı Döneminde Dicle Nehri'nin taşması sonucu hamam yıkılmıştır. Bunun yerine soyunma bölümü, Batıya doğru ılık ve sıcak bölümlerini ise toprak altındaki kalıntıları takip etmektedir. Hamamda bulunan halvet hücreleri Osmanlı Döneminde yeniden şekillendirilmiştir. Hamam günümüzde yalnızca soğukluk kısmı ayakta durmuştur. Hamamın diğer bölümleri yıkılmıştır (Hasankeyf Kaymakamlığı).

Barajdan dolayı su altında kalacak olan 650 yıllık 1500 ton ağırlığında olan yapıt 6 Ağustos 2018 tarihinde bulunduğu yerden Hasankeyf'in Yeni Kültürel Park Alanı'na taşınmıştır.

Resim 2.7. Artuklu hamamı

Kaynak: <http://www.hasankeyf.gov.tr>

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın evren ve örnekleme, araştırmanın sınırlılıkları, anket hazırlama, araştırmada kullanılan ölçekler, araştırmanın modeli, hipotezler ve verilerin toplanması ile ilgili bilgiler sunulacaktır.

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma turistik destinasyonlarda taşıma kapasitesinin Hasankeyf örneği üzerine etkisi araştırılarak ölçülecektir. Hasankeyf'in sosyal taşıma kapasitesinin tespitinin yapılması hedeflenmektedir. Hasankeyf ilçesindeki yerel halkın görüşleri doğrultusunda ilçenin turizm paydaşlarının oluşturacağı bir destinasyon yönetim örgütüne ihtiyaç olup olmadığı, ilçede turizmin gelişmesine bağlı olarak sosyal taşıma kapasitesinin ortaya çıkıp çıkmadığı ve sürdürülebilir bir turizm gelişimi için toplumsal taşıma kapasitesinin turizme yönelik desteğiyle beraber toplumsal katılımın etkilerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

3.2. Araştırmanın Önemi

Turistik destinasyonların korunarak gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için yapılacak önemli adımlardan biri de taşıma kapasitelerinin belirlenmesidir. Hasankeyf ilçesinde bulunan doğal kaynakların korunması sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Bu çalışma Hasankeyf'te sosyal taşıma kapasitesinin belirlenmesi için yerel halkın yaşam kalitesi, katılımı ve turizme gelişim desteği gibi faktörlerin saptanması için önem taşımaktadır.

Zengin bir kültüre sahip olan Hasankeyf önemli turistik potansiyeli olan destinasyonlarından biridir. Hasankeyf tarihi, kültürel ve inançsal obje ve dokuların bir arada harmanlandığı tarihi çok eskilere dayanan üzerinde birçok medeniyetin izlerini taşımaktadır. Hasankeyf ilçesinde yapılan araştırmalar, bölgenin turizm potansiyelini değerlendirmeye yönelik bilgiler sunmaktadır.

Bu çalışma, Hasankeyf ilçesinde turistik destinasyonlarda sosyal taşıma kapasitesinin değerlendirilmesi Hasankeyf örneğinin de bölgedeki yerel halka etkisini ortaya konulması açısından önemli veriler sağlayacaktır. Turistik destinasyonunda bulunan yerel halkın sorunlarının sosyal taşıma kapasitesi bağlamında ele alınacaktır.

3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu çalışmanın evren ve örneklemini, Batman ilinin Hasankeyf ilçesinde bulunan yerel halk oluşturmaktadır. Kolay örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Belirlenen örnekleme yöntemi kapsamında, anketi cevaplamak isteyen Hasankeyf ilçesinde bulunan yerel halk örneklem grubuna dâhil edilmiştir. Veri toplama süreci 01/09/2023 ile 31/12/2023 tarihleri arasında kapsamaktadır. Bu dönemde Hasankeyf ilçesinde bulunan yerel halka toplam 400 adet anket dağıtılmış olup 400 anketin de verileri anket formuna girişleri yapılmıştır.

Çalışmada, Hasankeyf ilçesinde bulunan yerel halkın demografik özellikleri, sosyal taşıma kapasitesi, hayat kalitesi, yerel halk katılımı ve turizm gelişim desteğiyle ilgili değerlendirme ve sonuçları üzerinde durulmuştur. Bu verilerin toplanması, turizmin sürdürülebilirliği ile bölgenin sosyal taşıma kapasitesini belirlenmesine stratejiler geliştirmek açısından önemli bir adım olmuştur. Çalışmanın sonuçları, ilçenin turizm açısından yerel halkın beklentilerine yönelik öneriler sunmaktadır.

3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, turistik destinasyonlarda sosyal taşıma kapasitesinin yerel halkın hayat kalitesi, topluma katılımı ve turizmin gelişim desteği arasındaki ilişkiyi anlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın temel sınırlılığı önerilen modelin Hasankeyf ilçesinde test edilmiş olmasıdır. Bu sınırlılıklar, araştırmanın sonuçlarını genelleştirme ve yorumlama süreçlerini etkileyebilir. Öncelikle örneklem seçiminde kullanılan veriler sadece ilçede bulunan yerel halkı içermektedir. Bu nedenle sonuçların genellenebilirliği açısından dikkatli olunmalıdır. Veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Anketler katılımcıların dikkatini gerektiren bir süreçtir. Bu durum, bazı katılımcıların hatalı cevaplar verebileceği anlamına gelir ve bu durum veri kalitesini etkileyebilir.

3.5. Anket Hazırlama

Bu çalışmanın veri toplama aracı, anket tekniğidir. Anket tekniği katılımcılardan turistik destinasyonda taşıma kapasitesinin sürdürülebilirliği bağlamında sosyal taşıma kapasitesi baz alınarak yerel halkın hayat kalitesi, sosyal katılımı ve turizm gelişim desteği hakkındaki

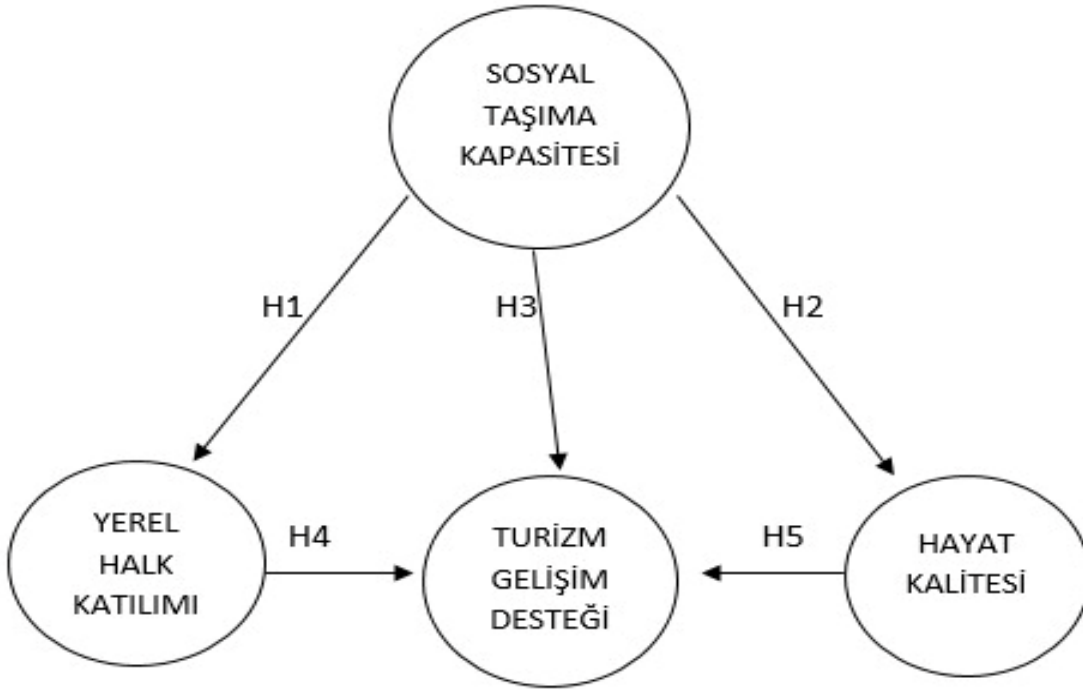
görüşlerini ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Anket formu, literatür taraması ve uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanmış olup katılımcıların soruları anlayabileceği ve yanıtlayabileceği yalın bir dil kullanılmıştır. Anket iki bölüm olarak hazırlanmıştır Birinci bölümde yerel halkın demografik özellikleri, ikincisi ise Hasankeyf yerel halkının fikirleri ve tutumlarına sosyal taşıma kapasitesine yönelik soruları yer almaktadır. İkinci bölümde ise 5’li Likert Ölçeği (Kesinlikle Katılmıyorum, Katılmıyorum ne Katılıyorum Ne De Katılmıyorum, Katılıyorum, Kesinlikle Katılıyorum) ile derecelendirilmesi yapılmıştır.

3.6. Araştırmada Kullanılan Ölçekler

Çalışma turistik destinasyonlarda taşıma kapasitesinin "Sosyal Taşıma Kapasitesi" ölçeğinin, "Hayat Kalitesi " ölçeği, ‘Yerel Halkın Katılımı’, ölçeği ve ‘Turizm Gelişim Desteği’ ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçekler Kılıç ve Seçilmiş (2022) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek, turizm destinasyonlarında sosyal taşıma kapasitesi bağlamında bölgede bulunan yerel halkın hayat kalitesini, katılımını ve turizm gelişim desteğini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Ölçek, 16 maddeden oluşmaktadır ve destinasyon geliştirme açısından önemli bilgiler sağlamaktadır. Ölçeklendirmede ‘Sosyal Taşıma Kapasitesi’ ölçeği, ‘Hayat Kalitesi’ ölçeği, ‘Yerel Halk Katılımı’ ölçeği ve ‘Turizm Gelişim Desteği’ ölçeği de 4’er maddeden oluşturulmuştur. Bu dört ölçeğin bir araya getirilerek oluşturulan bu çalışma, turistik destinasyonlarda taşıma kapasitesinin sosyal taşıma kapasitesini belirlemek amacıyla önemli bir veri kaynağı olmuştur. Her dört ölçekte de güvenilir ve geçerli bir şekilde uygulanmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlar akademik alanda katkılar sağlayacaktır.

3.7. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Turistik destinasyonlarında taşıma kapasitesini, sosyal taşıma kapasitesini belirleme üzerindeki etkisini göstermek için bir araştırma modeli oluşturulmuştur. Çalışmanın modeli, turizm bölgesindeki sosyal taşıma kapasitesinin bölgede bulunan yerel halkın hayat kalitesini, yerel halkın katılımını ve turizme olan desteğini etkilediğini açıklamayı amaçlamaktadır. Model, gelen ziyaretçilerin yerel halkı sosyal taşıma kapasitesi bağlamında nasıl etkilediğini ortaya çıkaracaktır.

Şekil 3.7.1. Araştırmanın modeli

Hipotezler, değişkenler arasında ne türden bir ilişki olduğuna yönelik yargı ve beklentileri ifade etmektedir. Araştırmanın hipotezleri şu şekilde;

- H1:** Sosyal taşıma kapasitesinin yerel halkın katılımı üzerinde anlamlı ve negatif etkisi vardır.
- H2:** Sosyal taşıma kapasitesinin hayat kalitesi üzerine anlamlı ve negatif etkisi vardır.
- H3:** Sosyal taşıma kapasitesinin turizm gelişim desteği üzerine anlamlı ve pozitif etkisi vardır.
- H4:** Yerel halk katılımı turizm gelişim desteği üzerine anlamlı ve pozitif etkisi vardır.
- H5:** Hayat kalitesinin turizm gelişim desteği üzerine anlamlı ve pozitif etkisi vardır.

3.8. Araştırma Verilerinin Toplanması

Araştırmanın veri toplama süreci, Batman ilinin Hasankeyf ilçesinde bulunan yerli halk ile yüz yüze görüşmeler ve anket formunun yerel halka dağıtılmasıyla gerçekleştirilmiştir. Yerel halkın anketleri doldurulması için gönüllü katılım ve gerekli zaman tanınmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI VE TARTIŞMA

Bu bölümde çalışmanın elde edilen demografik özellikleri, geçerlilik ve güvenilirlik analizleri, faktör analizleri ve yol analizi, korelasyon analizleri, araştırmanın sonuçları ve tartışma başlıkları altında verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Demografik Özellikleri

Bu kısım içerisinde Hasankeyf ilçesindeki turistik destinasyonlarda sosyal taşıma kapasitesi üzerine etkisini ölçmek üzere yapılan çalışma yerel halkın demografik özelliklerine yer verilmiştir. Araştırmaya Hasankeyf ilçesinde yaşayan 400 kişi katılmıştır. Katılımcıların özellikleri Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1. Demografik özellikler

Yaş	Frekans	Yüzde (%)
18-29 yaş	180	45,0
30-39 yaş	99	24,8
40-49 yaş	62	15,5
50-59 yaş	37	9,2
60 yaş ve üzeri	22	5,5
Toplam	400	100,0
Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)
Erkek	226	56,5
Kadın	174	43,5
Toplam	400	100,0
Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde (%)
İlkokul mezunu	91	22,8
Ortaokul/Dengi meslek okulu mezunu	57	14,3
Lise/Dengi meslek okulu mezunu	155	38,8
Ön lisans mezunu	51	12,7
Lisans mezunu	40	10,0
Yüksek lisans mezunu	6	1,4
Toplam	400	100,0
Çalışma Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Kamu Sektörü	65	16,3
Özel Sektör	70	17,5
Emekli	19	4,8

Tablo 4.1.(devamı)

Ev Hanımı	80	20,0
Öğrenci	76	19,0
Serbest Meslek	63	15,8
Diğer	27	6,2
Toplam	400	100,0
Medeni Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Evli	218	54,5
Bekar	182	45,5
Toplam	400	100,0
Ailenizin Ortalama Hane Geliri	Frekans	Yüzde (%)
0-10000 TL	72	18,0
11001-15000 TL	136	34,0
15001-20000 TL	111	27,7
20001 TL ve üzeri	81	20,3
Toplam	400	100,0
Aylık Gelirin Yüzde Kaçımın Turizmden Sağlandığı	Frekans	Yüzde (%)
Hiç	139	34,7
1-20	168	42,0
21-40	44	11,0
41-60	22	5,5
61 ve üzeri	27	6,8
Toplam	400	100,0
Kaç Yıldır Hasankeyf'te Yaşadığı	Frekans	Yüzde (%)
1-5 yıl	48	12,0
6-10	24	6,0
11-15 yıl	6	1,5
16-20 yıl	74	18,5
21 yıl ve üzeri	248	62,0
Toplam	400	100,0
Evin Mülkiyet Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Kendi Mülkiyeti	282	70,5
Kiracı	109	27,2
Diğer	9	2,3
Toplam	400	100,0

Tablo 4.1.(devamı)

Turizm Sektöründe Çalışma Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Evet	107	26,7
Hayır	293	73,3
Toplam	400	100,0
Turizm Sektöründe Çalışmak İsteme Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Evet	223	55,8
Hayır	177	44,2
Toplam	400	100,0

Araştırma kapsamında katılımcıların yaş grubundaki dağılımlarına göre çoğunluğunun 18-29 yaş aralığında oranı ise (%45,0) olduğu, en az katılımın ise 60 yaş ve üzeri oranı ise (%5,5) olduğu görülmektedir.

Katılımcıların bulunduğu cinsiyet grubundaki dağılımlarına göre büyük çoğunluğu erkekler oluşturmaktadır. Erkek katılımcıların oranı (%56,25) kadın katılımcıların oranı ise (%43,5) olduğu görülmektedir.

Katılımcıların bulunduğu eğitim düzeyine bakıldığında büyük çoğunluğunu oluşturan lise/dengi meslek okulu mezunlarının olduğu oranı ise (%38,8) oluşturduğu görülmektedir. Onu, ilkokul mezunu, oranı ise (%22,8) ve ortaokul/meslek dengi mezunlarının oluşturduğu oranı ise (%14,3) takip etmektedir. Lisans mezunlarının oranı ise (%10,0) iken yüksek lisans mezunlarının, oranı ise en düşük (%1,4) düzeyinde olduğu görülmektedir.

Katılımcıların çalışma durumuna göre bakıldığında büyük bir bölümünü ev hanımı oranı ise (%20,0), öğrencinin oranı ise (%19,0) olduğu görülmektedir. Özel sektör oranının ise (17,5), kamu sektöründe çalışanların oranı ise (16,5) olduğu görülmektedir. Diğer çalışma durumlarının oranı daha düşüktür.

Katılımcıların medeni durumuna bakıldığında, evli katılımcıların oranı (54,5), bekar katılımcıların oranı ise (%45,5) olduğu görülmektedir.

Katılımcıların ortalama gelirine göre dağılımına bakıldığında, katılımcıların büyük çoğunluğunu 11001-15000 TL arasında oranı ise (%34,0), 0-10000 arası oranı ise (%18,0) ile en az gelire sahip olduğu görülmektedir.

Katılımcıların aylık gelirlerinin yüzde kaçını turizmden sağlandığı oranına göre dağılımlarını incelendiğinde katılımcıların çoğunluğu turizmden 1-20 (%42,0) veya hiç sağlamadığı oranı ise (%34,7) olduğu görülmektedir.

Katılımcıların kaç yıldır Hasankeyf'te yaşadığı oranın dağılımları incelendiğinde en yüksek oranın 21 yıl ve üzeri (%62,0) olduğu görülmektedir. 16-20 yıl yaşayanların oranı ise (%18,5) oranında olduğu görülmektedir. Katılımcıların en az 11-15 yıl (%1,5) arasında yaşadığı görülmektedir. Katılımcıların evin mülkiyet durumu incelendiğinde en fazla oranın kendi mülkiyeti (%70,5) kiracı oranı ise (%27,2) ve diğer oran ise (%2,3) olduğu görülmektedir.

Katılımcıların turizm sektöründe çalışma incelendiğinde en yüksek oranın hayır (%73,3) ve evet oranında ise (%26,7) olarak belirtilmektedir. Bunun yanında, turizm sektöründeki çalışma isteme durumuna bakacak olursak en yüksek oranın evet (%55,8) ve hayır diyenlerin ise (%44,2) oranında olduğu görülmektedir.

4.2. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında analiz yapılmadan önce veri setinde kayıp veri ve yanlış veri girişi olma durumu frekans analizi ile incelenmiştir. Veri setinde kayıp veri ve yanlış veri girişi olmadığı tespit edildikten sonra analiz aşamasına geçilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri frekans ve yüzde istatistikleri ile özetlenmiştir.

Betimsel istatistikler olarak ortalama ve standart sapma değerleri sunulmuştur. Değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi amacı ile korelasyon analizi yapılmıştır. Uygun korelasyon analizi yöntemine karar vermek amacı ile değişkenlerin normal dağılım varsayımı gösterme durumu incelenmiştir. Normal dağılım varsayımı incelenirken çarpıklık, basıklık ve standart hata değerleri ile Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır.

Ayrıca histogram grafikleri incelenmiştir. Normal dağılım varsayımına ilişkin analiz sonuçları Ek-1'de sunulmuştur. Değişkenler normal dağılım göstermediği için korelasyon analizi yöntemi olarak Spearman korelasyon analizi yapılmıştır. Çalışma kapsamında kullanılan ölçeğin geçerliğini belirlemek amacı ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi yapılmadan önce analizi alınacak değişkenlerin çok değişkenli normal dağılımı sağlayıp sağlamadığını incelemek amacı Mardia değeri hesaplanmıştır. Mardia değeri 55,25 olarak hesaplanmış olup bu değer 3'ten büyük olduğu için çok değişkenli normal dağılım varsayımının sağlanmadığı söylenebilir. Bu nedenle doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilirken ADF (Asymptotically distribution-free) kestirim metodu kullanılmıştır. Ayrıca değişkenler arası ilişkiler yapısal eşitlik modelleme yöntemi ile yol analizi yapılarak incelenmiştir. Yol analizinde kurulan modele alınan değişkenler için hesaplanan Mardia değeri 55,25 olarak hesaplanmış olup bu değer 3'ten büyük olduğu için çok değişkenli normal dağılım

varsayımının sağlanmadığı söylenebilir. Bu nedenle yol analizi yapılırken ADF kestirim yöntemi kullanılmış ve ayrıca bootstrapa dayalı kestirimler gerçekleştirilmiştir.

Bu kısımda araştırma verilerinin de bulunduğu geçerlilik ve güvenilirlik analizi, faktör analizi, yol analizi ve korelasyon analiz sonuçlarına değinilecektir.

4.2.1. Geçerlilik ve güvenilirlik analizi

Araştırmada kullanılan ölçme aracının dört boyutlu yapısının incelenmesi amacı ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Model uyumu indekslerine göre modelin veriye uyum gösterdiği görülmektedir ($\chi^2=319,620$; $sd=38$, $\chi^2/sd=3,261$; $RMSEA = 0,075$; $GFI = 0,93$; $CFI = 0,84$). χ^2/sd değerinin 5'ten düşük olması orta düzeyde uyumu (Sümer, 2000), $RMSEA$ değerinin 0,080'den düşük olması iyi uyumu (Hooper, Coughan ve Mullen, 2008; Jöreskog ve Sörbom, 1993; Sümer, 2000), GFI değerinin 0,90'dan büyük olmasının iyi uyumu (Schumacker ve Lomax,1996; Hooper, Coughan ve Mullen, 2008; Kelloway, 1989; Sümer, 2000) ve CFI değerinin 0,90'dan büyük olması iyi uyumu (Hu ve Bentler, 1999; Sümer, 2000; Tabaccknick ve Fidell, 2001) göstermektedir (Akt: Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010: 271-272). Tablo 1'de her bir maddenin faktör yük değerleri ve faktörlere ait güvenilirlik indeksleri verilmiştir. Faktör yük değerlerinin 0,32 ve üzerinde olmasının ölçekte yer alan maddelerin bulunduğu boyuttaki özelliği ölçtüğünün göstergesi olarak alınabilir (Tabachnick and Fidell (2007, s. 646-647). Bileşik güvenilirlik (CR) ve çıkarılan ortalama varyans (AVE) değerleri yakınsak geçerlik hakkında bilgi vermektedir. Yakınsak geçerliliğin yeterli olması için AVE değeri 0.50'den büyük olması (Ab Hamid vd., 2017), CR katsayısı için 0,70'den yüksek olması (Hair vd., 2011) ve CR değerinin AVE değerinden büyük olması ($CR>AVE$) (Hair vd.,2014) yakınsak geçerliğin olduğunu göstermektedir (Karaman, 2023). Cronbach alfa değeri ise iç tutarlılık anlamında güvenilirlik hakkında bilgi verir. Cronbach alfa değerinin 0,70 ile 0,79 arasında olması kabul edilebilir; 0,80 ile 0,89 arasında olması iyi; 0,90 ve üzerinde olması mükemmel güvenilirlik düzeyini gösterir (Streiner, 2003).

4.2.2.Faktör analizi ve yol analizi

Bu kısımda turistik destinasyonların sosyal taşıma kapasitesi Hasankeyf'in yerel halkı üzerine ait etkilerinin faktör analizleri incelenmiştir.

Tablo 4.2.2.1.Turistik destinasyonlarda sosyal taşıma kapasitesi faktör analizi

Değişkenler	λ	Z value	R ²	α	CR	AVE
Sosyal Taşıma Kapasitesi				0,80	0,87	0,62
Turizm yerel halkın inancını olumsuz etkiliyor	0,78	16,928	0,60			
Hasankeyf'e gelen ziyaretçiler, yerel tesis ve imkanların yerel halk tarafından kullanılmasını engellemektedir.	0,85	16,623	0,72			
Turizmin neden olduğu gürültünün yerel halkı rahatsız etmesi muhtemeldir.	0,81	16,659	0,66			
Turizm, Hasankeyf'in gürültü seviyesinin artmasına neden olmaktadır.	0,70	fixed	0,49			
Yerel Halkın Katılımı				0,69	0,85	0,60
Yerel halk, Hasankeyf ilçesinin yönetimine katılmaktadır.	0,54	11,774	0,29			
Hasankeyf sakinleri, turizmin geliştirilmesi ve tarihi-kültürel alanlarının korunmasına ilişkin karar alma süreçlerine katılmaktadır.	0,83	21,182	0,69			
Hasankeyf turizm planlaması ve geliştirilmesiyle ilgili görüşlerim sıklıkla sorulmaktadır.	0,84	22,341	0,71			
Hasankeyf'teki koruma projeleri hakkında sık sık görüşlerim sorulmaktadır.	0,85	fixed	0,73			
Hayat Kalitesi				0,84	0,90	0,69
Hasankeyf'teki yaşam koşullarım mükemmeldir.	0,90	18,152	0,82			
Hasankeyf'teki hayatımdan memnunum.	0,86	18,802	0,75			
Hasankeyf'teki hayatımda istediğim her şeye sahibim.	0,90	18,741	0,80			
Eğer yeniden doğsaydım, hayatımı Hasankeyf'te yaşamak isterdim.	0,63	fixed	0,40			
Turizm Gelişim Desteği				0,88	0,91	0,73
Toplumumda turizmin aktif olarak teşvik edilmesi gerektiğine inanıyorum.	0,77	17,779	0,59			
Turizmi destekliyorum ve bunun toplumumun önemli bir parçası haline geldiğini görmek istiyorum.	0,91	23,017	0,82			
Yerel yönetimin turizm tanıtımına destek vermesi gerektiğine inanıyorum.	0,87	22,847	0,75			
İlçe yetkilileri tarafından yapılacak uzun vadeli planlamalar turizmin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini kontrol altına almalıdır.	0,87	fixed	0,76			

λ : Standartlaştırılmış faktör yükü, α : Cronbach alfa, CR: bileşik güvenilirlik (compound reliability), AVE: Çıkarılan ortalama varyans (Average Variance Extracted)

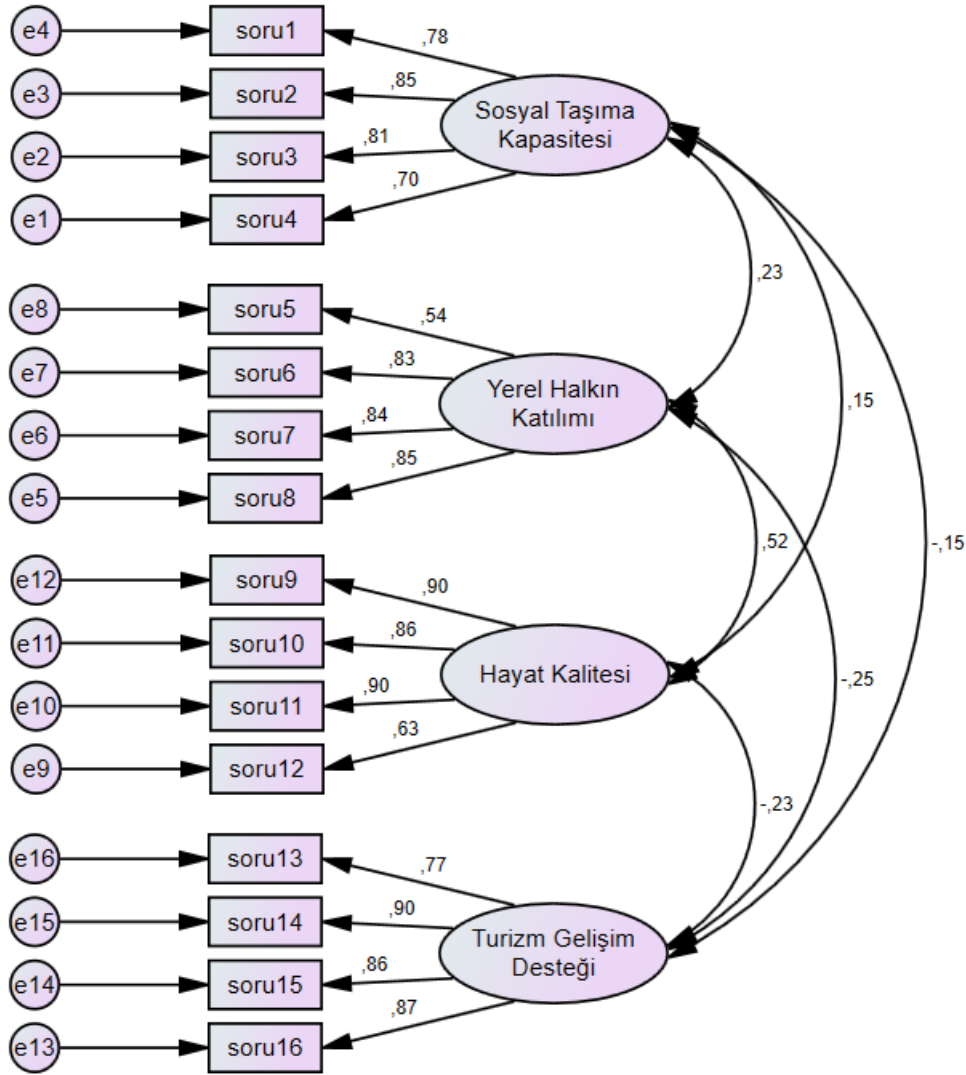
Tablo 4.2.2.1 incelendiğinde Sosyal Taşıma Kapasitesi boyutu için faktör yük değerlerinin 0,70 ile 0,85 arasında değiştiği görülmektedir. Buna göre Sosyal Taşıma Kapasitesi boyutunda yer alan maddelerin bu boyutta ölçülmek istenen yapıyı ölçmede geçerli maddeler olduğu söylenebilir. Sosyal Taşıma Kapasitesi boyutu için CR değeri 0,87 ve AVE değeri 0,62 olarak hesaplanmıştır. CR değerinin 0,70'ten yüksek olması, AVE değeri 0,50'den yüksek olması ve CR değerinin AVE değerinden yüksek olması yakınsak geçerliğin sağlandığı görülmektedir. Sosyal Taşıma Kapasitesi boyutu için Cronbach alfa değeri 0,80'dir ve buna göre bu boyuttan elde edilen puanların güvenilirlik düzeylerinin iyi olduğu, diğer bir deyişle ölçek puanının güvenilir olduğu söylenebilir.

Yerel Halkın Katılımı boyutu için faktör yük değerlerinin 0,54 ile 0,85 arasında değiştiği belirlenmiştir. Buna göre Yerel Halkın Katılımı boyutunda yer alan maddelerin bu boyutta ölçülmek istenen yapıyı ölçmede geçerli maddeler olduğu söylenebilir. Yerel Halkın Katılımı boyutu için CR değeri 0,85 ve AVE değeri 0,60 olarak hesaplanmıştır. CR değerinin 0,70'ten yüksek olması, AVE değeri 0,50'den yüksek olması ve CR değerinin AVE değerinden yüksek olması yakınsak geçerliğin sağlandığı söylenebilir. Yerel Halkın Katılımı boyutu için Cronbach alfa değeri 0,69'dur ve bu değere 0,70'e çok yakındır. Buna göre bu boyuttan elde edilen puanların kabul edilebilir güvenilirlik düzeyine sahip olduğu, diğer bir deyişle ölçek puanının güvenilir olduğu söylenebilir.

Hayat Kalitesi boyutu için faktör yük değerlerinin 0,63 ile 0,90 arasında değiştiği belirlenmiştir. Buna göre Hayat Kalitesi boyutunda yer alan maddelerin bu boyutta ölçülmek istenen yapıyı ölçmede geçerli maddeler olduğu söylenebilir. Hayat Kalitesi boyutu için CR değeri 0,90 ve AVE değeri 0,69 olarak hesaplanmıştır. CR değerinin 0,70'den yüksek olması, AVE değeri 0,50'den yüksek olması ve CR değerinin AVE değerinden yüksek olması yakınsak geçerliğin sağlandığı söylenebilir. Hayat Kalitesi boyutu için Cronbach alfa değeri 0,84'tür buna göre bu boyuttan elde edilen puanların güvenilirlik düzeylerinin iyi olduğu, diğer bir deyişle ölçek puanının güvenilir olduğu söylenebilir.

Turizm Gelişim Desteği boyutu için faktör yük değerlerinin 0,77 ile 0,91 arasında değiştiği belirlenmiştir. Buna göre Turizm Gelişim Desteği boyutu boyutunda yer alan maddelerin bu boyutta ölçülmek istenen yapıyı ölçmede geçerli maddeler olduğu söylenebilir. Turizm Gelişim Desteği boyutu için CR değeri 0,91 ve AVE değeri 0,73 olarak hesaplanmıştır. CR değerinin 0,70'ten yüksek olması, AVE değeri 0,50'den yüksek olması ve CR değerinin

AVE değerinden yüksek olması yakınsak geçerliğin sağlandığı söylenebilir. Turizm Gelişim Desteği boyutu için Cronbach alfa değeri 0,88'dir buna göre bu boyuttan elde edilen puanların güvenilirlik düzeylerinin iyi olduğu, diğer bir deyişle ölçek puanının güvenilir olduğu söylenebilir.

Şekil 4.2.2.2. Kullanılan ölçğe ait ölçme modeli

Hipotezlere ilişkin analiz sonuçları

Araştırma kapsamında incelenecek hipotezler aşağıda sunulmuştur.

H1: Sosyal taşıma kapasitesinin yerel halkın katılımı üzerinde anlamlı ve negatif etkisi vardır.

H2: Sosyal taşıma kapasitesinin hayat kalitesi üzerine anlamlı ve negatif etkisi vardır.

H3: Sosyal taşıma kapasitesinin turizm gelişim desteği üzerine anlamlı ve pozitif etkisi vardır.

H4: Yerel halkın katılımı turizm gelişim desteği üzerine anlamlı ve pozitif etkisi vardır.

H5: Hayat kalitesinin turizm gelişim desteği üzerine anlamlı ve pozitif etkisi vardır.

Araştırma kapsamında belirlenen hipotezler doğrultusunda yol analizi modeli kurulmuştur. Yol analizi sonuçları Tablo 4.2.2.3'te sunulmuştur. Tablo 4.2.2.3 incelendiğinde model uyum indeksleri incelendiğinde modelin veriye uyum sağladığı görülmektedir.

Tablo 4.2.2.3. Hipotezlere ilişkin analiz sonuçları

Değişkenler			Yol Katsayısı	Std. Yol Katsayısı	Z	p	Sonuç
H1	STK	> YHK	0,42	0,48**	7,104	<0,001	Desteklenmedi
H2	STK	> HK	0,40	0,35**	6,891	<0,001	Desteklenmedi
H3	STK	> TGD	0,09	0,08	1,077	0,281	Desteklenmedi
H4	YHK	> TGD	-0,39	-0,33**	-4,4426	<0,001	Desteklenmedi
H5	HK	TGD	-0,17	-0,19**	-3,051	0,002	Desteklenmedi

Uyum indeksleri: ($\chi^2=393,201$; $sd=99$, $\chi^2/sd=3,972$; $RMSEA = 0,086$; $GFI = 0,92$; $CFI = 0,79$). ** $p<0,01$

Tablo 4.2.2.3'e göre, sosyal taşıma kapasitesinden yerel halkın katılımına olan standartlaştırılmış yol katsayısının pozitif yönlü ($\beta=0,48$) ancak istatistiksel olarak anlamlıdır. ($p<0,01$). Diğer bir deyişle, sosyal taşıma kapasitesinin yerel halkın katılımı üzerinde anlamlı ve pozitif etkisi olduğu söylenmektedir. Ancak hipotez 1 de belirtildiği gibi sosyal taşıma kapasitesinden yerel halkın katılımına olan etkinin negatif yönlü olması beklenmektedir. Bu nedenle hipotez 1 desteklenmemektedir. Sosyal taşıma kapasitesinden hayat kalitesine olan standartlaştırılmış yol katsayısının pozitif yönlü ($\beta=0,35$) ancak istatistiksel olarak anlamlıdır. ($p<0,01$). Diğer bir deyişle, sosyal taşıma kapasitesinin hayat kalitesi üzerinde anlamlı ve pozitif etkisi olduğu söylenebilir. Ancak hipotez 2 de belirtildiği gibi sosyal taşıma kapasitesinden hayat kalitesi üzerine olan etkinin negatif yönlü olması beklenmektedir. Bu nedenle hipotez 2 desteklenmemektedir. Sosyal taşıma kalitesinden turizm gelişim desteğine olan standartlaştırılmış yol katsayısının pozitif yönlü ($\beta=0,08$) olduğu ancak istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p<0,05$). Diğer bir deyişle, sosyal taşıma kapasitesinin pozitif etkisi olsa da bu etki anlamlı değildir. Buna nedenle, hipotez 3 desteklenmemektedir. Yerel halkın katılımından turizm gelişim desteğine olan standartlaştırılmış yol katsayısının negatif yönlü ($\beta=-0,39$) ve istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,01$). Diğer bir deyişle, yerel halkın katılımından turizm gelişim desteği üzerinde anlamlı ve negatif etkisi olduğu söylenebilir. Hipotez 4'te belirtilen gibi etki

anamlı olsa da negatif yönlü olduğu için hipotez 4 desteklenmemektedir. Hayat kalitesinde turizm gelişim desteğine olan standartlaştırılmış yol katsayısının negatif yönlü ($\beta=-0,19$) ve istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,01$). Diğer bir deyişle, hayat kalitesinden turizm gelişim desteği üzerinde anlamlı ve negatif etkisi olduğu söylenebilir. Hipotez 5'te belirtilen gibi etki anlamlı olsa da negatif yönlü olduğu için hipotez 5 desteklenmemektedir.

4.2.3. Korelasyon analizi

Bu kısımda turistik destinasyonlarda sosyal taşıma kapasitesinin, yerel halkın katılımı, hayat kalitesi ve turizm gelişimine desteği değişkenleri arası korelasyon üzerine ilişkisi incelenmiştir. Araştırma kapsamından kullanılan ölçek puanların ortalama ve standart sapma değerleri ile ölçek puanları arasındaki ilişkiler Tablo 4.2.3.1'de sunulmuştur.

Tablo 4.2.3.1 Ortalama, standart sapma ve korelasyonlar

Değişkenler	\bar{X}	Ss	1	2	3	5
1. Sosyal Taşıma Kapasitesi	2,13	1,07	1			
2. Yerel Halkın Katılımı	2,48	1,05	0,22**	1		
3. Hayat Kalitesi	2,87	1,28	0,11**	0,32**	1	
4. Turizm Gelişim Desteği	4,10	1,11	-0,12*	-0,21**	-0,12*	1

\bar{X} : Ortalama, ss: Standart sapma, * $p<0,05$; ** $p<0,01$

Tablo 4.2.3.1 incelendiğinde Sosyal Taşıma Kapasitesi boyutu puanlarının ortalaması 2,13; Yerel Halkın Katılımı boyutu puanlarının ortalaması 2,48; Hayat Kalitesi boyutu puanlarının ortalaması 2,87 ve Turizm Gelişim Desteği boyutu puanlarının ortalaması 4,10'dur. Korelasyonlar incelendiğinde Sosyal Taşıma Kapasitesi boyutu puanları ile Yerel Halkın Katılımı ve Hayat Kalitesi boyutu puanları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde (sırasıyla $r = 0,22$; $r = 0,11$) ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir. Buna göre, sosyal taşıma kapasitesi arttıkça yerel halkın katılımı ve hayat kalitesini olumsuz etkilemektedir. Sosyal Taşıma Kapasitesi boyutu puanları ile Turizm Gelişim Desteği boyutu puanları arasında negatif yönlü düşük düzeyde ($r = -0,12$) ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu ($p<0,05$) tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle, sosyal taşıma kapasitesi arttıkça turizm gelişim desteği de artmaktadır. Yerel Halkın Katılımı boyutu puanları ile Hayat Kalitesi boyutu puanları arasında negatif yönlü orta düzeyde ($r = 0,32$) ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu ($p<0,05$)

tespit edilmiştir. Buna göre, yerel halkın katılımı artıkcça hayat kalitesinin de arttığı söylenebilir. Hayat Kalitesi boyutu puanları ile Turizm Gelişim Desteği boyutu puanları arasında negatif yönlü düşük düzeyde ($r = -0,12$) ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu ($p < 0,05$) tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle, hayat kalitesi artınca turizm gelişim desteği de artmaktadır.

4.3. Tartışma

Bu çalışma, turistik destinasyonlarda sosyal taşıma kapasitesi bağlamında bölgede bulunan yerel halkın hayat kalitesini, yerel halkın katılımını ve turizm gelişim desteğinin destinasyon için önemini vurgulamaktadır. İlk olarak destinasyonun sosyal taşıma kapasitesini açıklamaktır. Turistik destinasyonlarda taşıma kapasitesinin sosyal taşıma kapasitesi bağlamında bulunan bölgede yerel halkın hayat kalitesini, yerel halkın katılımı ve turizm gelişim desteğini destinasyonda bulunan yerel halkın üzerindeki etkisini diğer akademik çalışmalarla karşılaştırarak incelemektedir. Daha sonra, sosyal taşıma kapasitesinin belirtmiş olduğumuz hayat kalitesi, yerel halkın katılımı ve turizm gelişim desteği üzerine etkilerini tartışmaktadır.

Turistik destinasyonlarda taşıma kapasitesinin ilk olarak sosyal taşıma kapasitesini belirlemek amacıyla yerel halk üzerine etkisi tespiti için yapısal eşitlik modeli uygulanmıştır. Sosyal taşıma kapasitesinin yerel bölge de bulunan yerel halk katılımı üzerine pozitif anlamlıdır. Ancak negatif etkisi olduğu tespit edilmiştir. Sosyal taşıma kapasitesi, taşıma kapasitesinden yerel halkın katılımına olan standartlaştırılmış yol katsayısının pozitif yönlü t istatistiği 0,48 ve p değeri 0,01 anlamlıdır. Sosyal taşıma kapasitesinin yerel halkın katılımı üzerinde negatif pozitif etkisi olduğu beklenmektedir. Buna göre 'H1: Sosyal taşıma kapasitesinin yerel halkın katılımı üzerinde anlamlı ve negatif etkisi vardır.' Hipotez 1 desteklenmemektedir.

Taşıma kapasitesinin sosyal taşıma kapasitesi bağlamında sosyal taşıma kapasitesi hayat kalitesine olan standartlaştırılmış yol katsayısının pozitif yönlü t istatistiği 0,35 ve p değeri 0,01 anlamlı ve pozitif etkisi olduğu söylenebilir. Ancak sosyal taşıma kapasitesinin hayat kalitesine olan etkinin negatif yönlü olması beklenmektedir. Buna göre 'H2: Sosyal taşıma kapasitesinin hayat kalitesi üzerine anlamlı ve negatif etkisi vardır.' Hipotez 2 desteklenmemektedir.

Sosyal taşıma kapasitesi bağlamında sosyal yaşam kalitesinden turizm gelişim desteğine olan standartlaştırılmış yol katsayısının pozitif yönlü t istatistiği 0,08 ve p değeri 0,05 istatistiksel olarak anlamlı değildir. Diğer bir deyişle, sosyal taşıma kapasitesinin pozitif etkisi

olsa da bu etki anlamlı değildir. Bu nedenle 'H3: Sosyal taşıma kapasitesinin turizm gelişim desteği üzerine anlamlı ve pozitif etkisi vardır.' Buna nedenle, hipotez 3 desteklenmemektedir.

Yerel halkın katılımından turizm gelişim desteğine olan standartlaştırılmış yol katsayısının negatif yönlü t istatistiği -0,39 p değeri 0,01 istatistiksel olarak anlamlıdır. Buna göre, yerel halkın katılımından turizm gelişim desteği üzerinde anlamlı ve negatif etkisi olduğu söylenebilir. Bu nedenle 'H4: Yerel halkın katılımı turizm gelişim desteği üzerine anlamlı ve pozitif etkisi vardır.' Hipotez 4'te belirtildiği gibi etki anlamlı olsa da negatif yönlü olduğu için hipotez 4 desteklenmemektedir.

Son olarak hayat kalitesinin turizm gelişim desteğine olan standartlaştırılmış yol katsayısının negatif yönlü t istatistiği -0,19 ve p değeri 0,01 istatistiksel olarak anlamlıdır. Hayat kalitesinden turizm gelişim desteği üzerinde anlamlı ve negatif etkisi olduğu söylenebilir. Bu nedenle 'H5: Hayat kalitesinin turizm gelişim desteği üzerine anlamlı ve pozitif etkisi vardır.' Hipotez 5'te belirtildiği gibi etki anlamlı olsa da negatif yönlü olduğu için hipotez 5 desteklenmemektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma turistik destinasyonlarda taşıma kapasitesi bağlamında Hasankeyf'in sosyal taşıma kapasitesi, yerel halkın katılımı, hayat kalitesi ve turizm gelişim desteği rolü incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre sosyal taşıma kapasitesi yerel halkın katılımı arasındaki ilişkiyi anlamlı bir şekilde etkilediği kanıtlanmıştır. Ayrıca elde edilen bulgular ışığında geliştirilen ölçme amacının güvenilirliğinin yüksek olduğu söylenebilir. Elde edilen tüm bu bilgiler kapsamında araştırmanın ortaya koyduğu sonuçların, ilgili literatüre yararlı bir bakış açısı kazandırdığı aşikârdır. Bu bilgilere ek olarak araştırmanın sonuçlara ulusal ve yerel anlamda turizm planlayıcılarına da gerekli ve yararlı bilgiler sunduğu söylenebilir. Dolayısıyla bunun nedeni ulusal ve bölgesel anlamda turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması için turistik destinasyonların taşıma kapasitesinin gerekliliğinin ortaya konulmasıdır.

Bu çalışma aynı zamanda Hasankeyf'te bulunan yerel halkın görüşleri doğrultusunda taşıma kapasitesinin etkileri ve buna bağlı olarak turizmde sosyal taşıma kapasitesi incelemektir. Elde edilen sonuçlar ışığında yaşanan turizm hareketliliğinden oluşan kalabalıklığa yeterli tesis ve imkânın sağlanamadığından dolayı yerel halkı rahatsız ettiği tespit edilmiştir. Bölgeye gelen ziyaretçilerin sosyal alanların olmayışı alt yapının oluşturulmamasından dolayı yerel halkın kullanımını etkilemediği ortaya konmuştur. Oluşan bu sonuçlar ile bölgenin hem gelen ziyaretçiler hem de yerel halkı için turizm potansiyeli artırmaya yönelik çalışmalarla beraber gerekli mekân ve tesisin oluşturulması için çalışmalar sürdürülmelidir.

Araştırmanın bir diğer elde edilen sonucuna göre yerel halkın turizmin gelişimi, tarihi alanların korunması, planlanması, koruma projeleri için görüşlerinin alınmadığı sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda bölgede bulunan mevcut yönetimin yerel halk ile beraber turizmin geliştirilmesi ve korunması için projeler sürdürmelidir. Destinasyonda bulunan halkın gelen ziyaretçiyi etkilediği söylenebilir.

Araştırma sonuçları destinasyonda bulunan yerel halkının hayat kalitesini etkileyen koşullarının ve imkanların yetersiz olduğu gözlenmiştir. Bu doğrultuda yerel halkın hayat kalitesini yükseltmeye yönelik politikalar geliştirilmelidir. Turizm potansiyeline sahip olan ilçe de bulunan yerel halkın hayat kalitesinin iyileştirilmesi ile beraber bölgeye gelen ziyaretçinin memnuniyet oranının yükseltileceğini göstermektedir.

Hasankeyf ilçesi yüksek turizm potansiyeline sahip bir yer olmasına rağmen bu potansiyelin yeterince kullanılmadığını göz önüne sermektedir. Bölgenin turizm açısından sürdürülebilir olması açısından sorunların ortadan kaldırılması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Hasankeyf için gelecek yıllarda sosyal taşıma kapasitesinin sınırlarının aşılmayacağını söylemek doğru bir yaklaşım olmayabilir. Bu bağlamda yerel halk ve paydaşlarının katılımı olmadan kaynakların korunabilmesi mümkün değildir. Bölgede bulunan belediyelerin faaliyet gösterdiği turistik bölgede turizmin geliştirilmesine doğrudan katkı sağlayacak (tanıtım, imaj, araştırma-geliştirme, çevresel düzenlemeler, teknolojik hizmetler, altyapı, üstyapı çalışmaları vb.) faaliyetlerini gerçekleştirmek, buna katkı sağlayacak paydaş eğitimleri vb. farkındalık faaliyetlerini yapmak, ziyaretçinin destinasyondaki deneyimlerini, hizmet kalitesini ve memnuniyetini artıracak düzenlemeleri hayata geçirmek ve taşıma kapasitesinin aşıldığı zamanlarda hizmet yetersiz kaldığında ekipman ve personel desteği sağlamaktır. Yerel halkın turizmin yoğun olduğu dönemlerde maruz kalacağı sorunları azaltarak hayat kalitesini artıracak uygulamaları yapmalıdır.

Çalışmanın sınırlılıkları göz önüne alındığında sadece Hasankeyf İlçesinde bulunan yerel halkı kapsamaması, sonuçların genellenebilirliği açısından bir sınırlılığı ortaya koymaktadır. Veri toplama süreci belirli bir dilimi kapsamaktadır. Fakat bölgenin yeni yerleşim yeri olması ile zamanla koşulların iyileştirilmesi ve sorunların çözümüyle yerel halkın görüşlerinin değişeceğin dolayı çalışmanın uzun vadeli sonuçlara elde etmesini engellemektedir.

Bu araştırma literatüre 4 farklı şekilde katkı sağlamıştır. İlki sosyal taşıma kapasitesinin ortaya konulmuş olmasıdır. İkincisi, yerel halkın katılımı turistik destinasyonlarda taşıma kapasitesinin aşılmasının turizm gelişim desteğine yönelik negatif yönde etkilediğinin ortaya konulmasıdır. Üçüncüsü, hayat kalitesinin turizm gelişim desteği arasında bağımlı değişken olarak ele alınmasıdır. Dördüncü katkı ise, turistik destinasyonların taşıma kapasitesinin turizmin gelişimine yönelik desteği nasıl azalttığını ortaya koyan modelin desteklenmiş olmasıdır.

Sonuç olarak Hasankeyf ilçesindeki turizmin yerel halkı nasıl etkilediği ve bu turizm hareketliliğinin yerel halk üzerinde oluşturacağı mevcut etkileri anlamak ve geliştirmek amacıyla oluşturulmuştur. Yerel halkla yapılan görüşmeler ile elde edilen bulgular ışığında turizm paydaşlarına, yerel yönetimlere, bölgedeki turizm temsilcilerine, bölgede bulunan yerel halka destinasyonun sürdürülebilir kalkınması için önemli bilgi kaynağını oluşturmuştur. Yapılan bu çalışma ile gelecekte benzer yapılacak çalışmalara ve araştırmalara ilham verecektir.

KAYNAKLAR

- Acuner, E. (2015). Zigana Turizm Merkezi'nin Sürdürülebilir Turizm Kriterleri Çerçevesinde Yerel Destinasyon Yönetim Örgütleri Tarafından Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, (1), 62-93.
- Algan, N., & Bayraktar, M. (2018, October). Turizm Taşıma Kapasitesi ve Çeşitleri. In *Proceedings Of 5th International Congress Of Political, Economical And Social Studies (ICPESS)* (Pp. 536-550).
- Altınok, S., & Çetinkaya, M. (2003). Devalüasyon ve Türkiye'de Devalüasyon Uygulamaları Ve Sonuçları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 47-64.
- Bahar, O. (2006). Turizm Sektörünün Türkiye'nin Ekonomik Büyümesi Üzerindeki Etkisi: VAR Analizi Yaklaşımı. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 13(2), 137-150.
- Batman İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Hasankeyf, <https://batman.ktb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.03.2024).
- Batman İl Kültür Envanteri, Ulu Camii, <http://hasankeyf/gezilecek-yerler/ulu-cami> (Erişim Tarihi:15.04.2024).
- Bestard, A.B. ve Nadal,J.R.(2007). Modelling Environmental Attitudes Towards Tourism. *Tourism Management*, 28(3), 688–695
- Bilgili, M. Y. (2017). Ekonomik, Ekolojik ve Sosyal Boyutlarıyla Sürdürülebilir Kalkınma. *Journal Of International Social Research*, 10 (49).
- Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Dünya Turizm Örgütü, (2005, 18 -19).
- Bolzoni, M. (2013). What Tourists Ignore Ambivalences,Conflicts And Compromises In A Changing Neighbourhood. In RC21 Conference.
- Bozkurt, İ. (2022). “Sürdürülebilir Turizm Bakış Açısıyla Talebin Yönetilmesinde Taşıma Kapasitelerinin Hesaplanması ve Pazarlamama Çerçevesinde İncelenmesi: Kapadokya Örneği.
- Ceballos-Lascurain, H. (1996). *Tourism, Ecotourism, And Protected Areas: The State Of Nature-Based Tourism Around The World And Guidelines For Its Development*. Iucn.
- Caner, M., Han, X., & Lee, Y. (2018). Adaptive Elastic Net GMM Estimation With Many Invalid Moment Conditions: Simultaneous Model And Moment Selection. *Journal Of Business & Economic Statistics*, 36(1), 24-46.
- Cinnioğlu, H. (2015). Sürdürülebilir Ekonomik Kalkınma Kapsamında Ekoturizmin Çevre Üzerindeki Etkilerinin Eleştirel Bir Bakış Açısıyla İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2015(1), 1-22.

- Civelek, A. (2010). Turizmin Sosyal Yapıya ve Sosyal Değişmeye Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 13(1-2), 331-350.
- Cornish, K. M., Pigram, J., & Shaw, K. (1997). Do Anomalies Of Handedness Exist In Children With Fragile-X Syndrome? Laterality: Asymmetries Of Body, Brain And Cognition, 2(2), 91-101.
- Çakılcıoğlu, M. (2013). Turizm Odaklı Sürdürülebilir Kalkınma İçin Bir Yöntem Önerisi: Turizm Odaklı Sürdürülebilir Kalkınma İçin Bir Yöntem Önerisi. *Tasarım, Kuram*, 9 (16), 27-42.
- Çeti, B. (2018). Turizm Politikası ve Planlaması Kapsamında Taşıma Kapasitesi Kavramının Değerlendirilmesi. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(2), 1-17.
- Çetin, T. (2009). Beypazarı'nda Turist-Yerli Halk Etkileşimi ve Turizmin Sosyal, Kültürel Ve Ekonomik Etkileri. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 9(1), 15-32.
- Çetinsöz, B. C. (2011). Uluslararası Seyahatlerde Turistlerin Çekim Yerinde Algıladıkları Risklerin Tekrar Ziyaret Etme Niyetlerine Etkileri: Alanya İlçesine Yönelik Bir Araştırma.
- Çımat, A., & Bahar, O. (2003). Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2010). Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik. Ankara: *Pegem*, 15-17.
- Çolak, O., & Batman, O. (2021). Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri: Taraklı'da Bir Araştırma. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 149-174.
- Çolak, O. (2020). Turizmin Sosyal Çevreye Etkileri Üzerine Bir Araştırma: Taraklı Örneği (Master's Thesis, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi).
- Çolak, O., & Batman, O. (2021). *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10-17.
- Dalgın, T., Karadağ, L., & Bingöl, Z. (2015). Türkiye'de Turizm Girişimciliğinin Gelişimi ve Turizmle İlgili Sağlanan Teşvikler. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 174-184.
- DHA, 2021, Er-Rızık Camii, <https://www.star.com.tr/kultur-sanat/612-yilliktarihier-rizk-cami> (Erişim Tarihi: 23.04.2024).
- Dinç, İ. (2022). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Tarihi Sille Köyünün Sosyal ve Psikolojik Taşıma Kapasitesinin Analizi (Doctoral Dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).
- Doğan, S., & Yıldız, Z. (2008). Bölgesel Kalkınma, Turizmin İlişkisi ve Göller Bölgesi Kalkınmasında Alternatif Turizm Potansiyelinin Kullanılabilirliğine Yönelik Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6), 147-182.
- Doxey, D. M. (1995). A Social And Historical Analysis Of Egyptian Non-Royal Epithets In

The Middle Kingdom. University Of Pennsylvania.

- Duran, E. (2013). Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizm Gelişimine Yönelik Tutumları: Bozcaada Örneği. *Uluslararası Hakemli Beşerî ve Akademik Bilimler Dergisi*, 2(3), 76-94.
- Dünya Sağlık Örgütü (1987). [Http://Www.Who.Int/Mental_Health/Media/68.Pdf](http://Www.Who.Int/Mental_Health/Media/68.Pdf) (Erişim: Ocak 2016)
- D'Agostini L. R. Ve Alfredo C.F. (2008). "Quality Of Life And Quality Of Living Conditions In Rural Areas: Distinctively Perceived And Quantitatively Distinguished", *Social Indicators Research*, 89, 2008, 487-499.
- Emür, S.H. Ve Onsekiz, D. (2007). "Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri Arasında Açık ve Yeşil Alanların Önemi Kayseri / Kocasinan İlçesi Park Analizi", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 22, 367-396.
- Eraqi, M. I. (2007). Local Communities' Attitudes Towards Impacts Of Tourism Development In Egypt. *Tourism Analysis*, 12(3), 191-200.
- Erdemir, B. (2018). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Destinasyonların Fiziksel ve Psikolojik Taşıma Kapasitesi Analizi: Pamukkale Hierapolis Ören Yeri Örneği (Master's Thesis, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Gedik, Y. (2020). Sosyal, Ekonomik ve Çevresel Boyutlarla Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3(3), 196-215.
- Giran Taşçıoğlu, S. (2016). Sürdürülebilir turizm için stratejilerin geliştirilmesi: Kuzey Antalya kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgesi örneği. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Grieser, Kevin A. (2005). "Visitor Perceptions Of Crowding, Coping And Social Carrying Capacity: An Exploratory Study In The Mohonk Preserve". Master Thesis. State 79 University Of New York. College Of Environmental Science And Forestry Syracuse, New York
- Goodland, R. (1995). The Concept Of Environmental Sustainability, *Annual Review Of Ecology And Systematic*, S.26, Ss. 1-24.
- Gowdy, J. M., & Mcdaniel, C. N. (1995). One World, One Experiment: Addressing The Biodiversity—Economics Conflict. *Ecological Economics*, 15(3), 181-192.
- Güler, B., & Tufan, K. (2013, October). Unsuccessful E-Commerce Stories Dotcom Boom. In 2013 7th International Conference On Application Of Information And Communication Technologies (Pp. 1-4). IEEE.
- Gündüz, F. (2004). Çevre ve Turizmin Sürdürülebilirliği. *Planlama Dergisi*, 2004 (1), 58-66
- Gürer, N. (2009). Dağlık Alanların Kalkınmasında Turizmin Katkısı; Erzurum, Erzincan,
- Gursoy, D., & Rutherford, D. G. (2004). Host Attitudes Toward Tourism: An Improved

- Structural Model. *Annals Of Tourism Research*, 31(3), 495-516.
- Hall, D. R. (1999). Conceptualising Tourism Transport: *Inequality And Externality Issues*. *Journal Of Transport Geography*, 7(3), 181-188.
- Harris, J. M. (2003). Sustainability And Sustainable Development, International Society For Ecological Economics Internet Encyclopaedia Of Ecological Economics, 03 Mayıs 2020 Tarihinde İşçi, J. (2019).
- Hasankeyf Kaymakamlığı, 2019, Hasankeyf'ten genel bir görünüm (Erişim Tarihi:15.03.2024).
- Hasankeyf Kaymakamlığı, 2019, Artuklu Hamamı, <http://www.hasankeyf.gov.tr>. (Erişim Tarihi:20.03.2024).
- Hasankeyf Kaymakamlığı, 2019, http://www.hasankeyf.gov.tr/hasankeyf_tarihi) (Erişim Tarihi:20.03.2024).
- Hasankeyf Kaymakamlığı, 2019, Zeynel Bey Türbesi, <http://www.hasankeyf.gov.tr>, (Erişim Tarihi:15.04.2024)
- İLKHA, 2019, Hasankeyf İmam Abdullah Zaviyesi, <https://ilkha.com/> (Erişim Tarihi: (24.04.2024).
- Johnston, P., Everard, M., Santillo, D., & Robèrt, K. H. (2007). Reclaiming The Definition Of Sustainability. *Environmental Science And Pollution Research International*, 14(1), 60-66.
- Karacaoğlu, S., Yolal, M., & Birdir, K. (2016). Toplum Temelli Turizm Projelerinde Katılım Ve Paylaşım: Misi Köyü Örneği. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 103-124.
- Karaman, M. (2023). Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizi: *Kavramsal Bir Çalışma*. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(1), 47-63.
- Kaya, S. (2017). Uluslararası Koruma ve Yönetimi Bağlamında Türkiye'de Yeni Bir Kamu Hizmeti Alanı Olarak Göç ve İdaresi (Master's Thesis, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kaypak, Ş. (2010). Ekolojik Turizmin Sürdürülebilirliği. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(2), 93-114.
- Kaypak, Ş. (2011). Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre. *Karamanoğlu Mehmet bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2011(1), 19-33.
- Keleş, R., Hamamcı, C., & Çoban, A. (2009). Çevre Politikası. *İmge Kitabevi Yayınları* 2011(1), 19-33.
- Kılıç, İ., & Seçilmiş, C. (2022). Effects Of Exceeding Social Carrying Capacity On Residents' Support For Tourism: The Mediating Role Of Community Participation And Quality Of Life. *Turizm Akademik Dergisi*, 9(1), 341-355.

- Kırmızı, Ö. (2023). Erdemli Halk Kültürü Ürünlerinin Turizmde Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 6(1), 1-17.
- Kızılırmak, İ., Aydoğan, N., & Dinçkol, G. S. (2023). Türkiye Cumhuriyeti'nin Yüzüncü Yılında Bir Meslek Örgütü Olarak Türsab'ın Turizmdeki Yeri ve Önemi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 34(3), 442-459.
- Klarić, Z., Komilis, P., Dragičević, M., Berlengi, G., & Surucu, F. (1999). Carrying Capacity Assessment For Tourism Development.
- Kotan, N. (2018). Destinasyon Pazarlaması ve Alternatif Turistik Ürün Olarak Termal Turizmi: Erzurum İli Örneği. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, S, 99.
- Kozak, M. A. (2012). Genel Turizm Bilgisi. Anadolu Üniversitesi.
- Kozak, M. A., Evren, S., & ÇAKIR, O. (2013). Tarihsel Süreç İçinde Turizm Paradigması. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 24(1), 7-22.
- Kozak, N. (2001). Türkiye'de Turizm Pazarlaması Literatürünün Gelişim Süreci: 1972-1998 Yılları Arasında Hazırlanmış Lisansüstü Tez Çalışmalar Üzerine Biyo-Bibliyografik Bir İnceleme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 26-33
- Kozak, N., Kozak, Akoğlan M. Ve Kozak, M. (2015). Genel Turizm: İlkeler Kavramlar (Yenilenmiş 18. Baskı). Ankara: *Detay Yayıncılık* 24-30.
- Kozbe, G., & Karadoğan, S. (2017). Dicle Nehri Vadisi Çevresinde (Batman Kenti Güneyi) Jeomorfolojik Tespitler ve Kültürel Yerbilimi Açısından Önemi.
- Mason, P. (2020). *Tourism Impacts, Planning and Management*. Routledge.
- Maviş, F., & Ahıpaşaoğlu, H. S. (2002). İçinde Genel Turizm Bilgisi (N. Kozak) Anadolu Üniversitesi.
- Mercan, Ş. O. (2010). Turizmde Bölgesel Planlama ve Sürdürülebilirlik: Altınoluk Örneği
- Metin, U., Hatice, U., Kurnaz, A., & Kurnaz, H. A. (2012). Kırsal Turizmin Sosyo-Ekonomik Yapıya Etkisi ve Fethiye Örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012(1), 75-82.
- Mccool, S. F., & Lime, D. W. (2001). Tourism Carrying Capacity: Tempting Fantasy or Useful Reality?. *Journal Of Sustainable Tourism*, 9(5), 372-388.
- Mıynat, A. Batılı Seyyahların Gözüyle Hasankeyf.
- Mıynat, A. (2009). Eyyubi Hanedanlığının Son Kalesi Hasankeyf'in Düşüşü. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 24(2), 47-68.
- Muğla Valiliği, (2010). Muğla Bölgesi Turizm Sektörünün Uluslararası Rekabetçilik Analizi, Muğla
- NTV, 2021, Küçük Saray, <https://gezhttps://www.ntv.com.tr/sanat/hasankeyfin-kucuk-saray>

(Erişim Tarihi: 23.03.2024).

- Nuhoğlu, Ş. (2010). Çevre kavramı, endüstri ürünleri tasarımındaki yeri ve bir tasarım Stratejisi olarak incelenmesi (Master's thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Paehlke, R. (1999). Towards Defining, Measuring and Achieving Sustainability: Tools and Strategies For Environmental Valuation. *Sustainability And The Social Sciences*, 245-263.
- Pala, G. (2019). Yerel Halkın Turizmin Sosyokültürel Etkilerine Bakışı ile Kültürel Duyarlılık Düzeyleri Arasındaki İlişki (Master's Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Paramati, S. R., Alam, M. S., & Chen, C. F. (2017). The Effects Of Tourism On Economic Growth And CO2 Emissions: A Comparison Between Developed and Developing Economies. *Journal Of Travel Research*, 56(6), 712-724.
- Plüss, M., & Arık, O. (2001). Hasankeyf, İstanbul. Tarih Vakfı
- Polat Üzümcü, T. (2013). İş Esnekliği ve İş Güvencesi Kavramlarının İşletme Rekabeti ve Performansı Üzerinde Etkileri, Turizm İşletmelerinde Bir Uygulama.
- Pukeliene, V. & V. Starkauskiene. “Assesment Of Changes In The Quality Of Life Of Emerging Economies In The Context Of Developed Economies Of The European Union”, *Organizations And Markets In Emerging Economies*, 6 (2), 2015, 103-120.
- Rasoolimanesh, S. M., Ringle, C. M., Jaafar, M., & Ramayah, T. (2017). Urban Vs. Rural Destinations: Residents’ Perceptions, Community Participation And Support For Tourism Development. *Tourism Management*, 60, 147-158.
- Sansar, A. (1992). Hasankeyf (Batman) Civarının Jeolojisi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Anabilim Dalı, İstanbul, 2-50.
- Sarı, Y. Ve Özdemir, C. (2014). Turizm Gelişiminin Eskişehir Odunpazarı Sakinlerinin Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkisi, 15. Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı, Ankara, 241-253.
- Sarkım, M. (2007). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşitlendirme Politikaları ve Antalya Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Seçilmiş, C., & Kılıç, İ. (2018). Turistik Destinasyonlarda Yerel Halk ve Turist Gözünden Taşıma Kapasitesinin Değerlendirilmesi: Eskişehir Örneği. *Journal Of Travel & Hospitality Management/Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 15(3).
- Shelby, L. B., & Vaske, J. J. (2008). Understanding Meta-Analysis: A Review Of The Methodological Literature. *Leisure Sciences*, 30(2), 96-110.
- Sinanoğlu, D., Siyako, M., Karadoğan, S., & Erdem, N. Ö. (2017). Kültürel Jeoloji Açısından Hasankeyf (Batman) Yerleşmesi. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 60(1), 35-48.
- Siu, G., Lee, L. Y., & Leung, D. (2013). Residents’ perceptions Toward The “Chinese

- Tourists' Wave" In Hong Kong: An Exploratory Study. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 18(5), 446-463
- Stacey, R. (2012). *Tools And Techniques Of Leadership And Management: Meeting The Challenge Of Complexity*. Routledge.
- Streiner, D. L. (2003). Starting At The Beginning: An Introduction To Coefficient Alpha And Internal Consistency. *Journal Of Personality Assessment*, 80(1), 99-103.
- Soylu, Y. (2013). *Turistik Destinasyonlarda Taşıma Kapasitesi: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Örneği* (Master's Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Sucu, F., & Güngör, Ş. (2022). *Nevşehir İli İçin Coğrafi Bilgi Sistemleri Destekli Turizm Rota Planlaması* (Master's Thesis, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi).
- Sürücü, L. (2019). *İnsan Kaynakları Uygulamalarının Bireysel ve Örgütsel Çıktıları: Liderin Rolü Üzerine Turizm Sektöründe Bir Araştırma* (Doktora Tezi). Lefke Avrupa Üniversitesi, KKTC.
- Şanlıoğlu, Ö., & Özcan, E. Ö. (2017). Türkiye'de Uygulanan Turizm Teşvik Politikaları ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 97-118.
- TDK (2021). <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 16.09.2021.
- TIRAŞ, H. H. (2012). Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre: Teorik Bir İnceleme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 57-73.
- Tonbil, S. A., & Yılmaz, D. D. S. *Türkiye'de Turizm Politikası ve Planlaması*.
- Okuyucu, A., & Somuncu, M. (2012). Osmaneli Kentsel Sit Alanındaki Kültürel Mirasın Korunmasında CBS'nin Önemi. VII. COĞRAFYA SEMPOZYUMU, 134-145.
- Olalı, H. (1990). *Turizm Politikası ve Planlaması*. İstanbul Üniversitesi İşletme Fak. İşletme İktisadi Enst, 25-35.
- Onur, Y. E. N. İ. (2015). Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma: Bir Yazın Taraması. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3), 181-208.
- Özgürel, G., Bozkurt, M., & Baysal, K. (2021). Sosyal taşıma kapasitesi: İçmeler-Marmaris Örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(45), 665-695.
- Ozmehmet, E. (2008). *Dünyada ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları*. Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 3(12), 1853-1876.
- Özden, M. A., & Ercan, M. A. (2014). Kent Çeperindeki Konut Mahallelerinde Sürdürülebilir Toplulukların Değerlendirilmesi. *Uluslararası Kentsel Planlama Mimarlık Tasarım Kongresi*, 8-11.
- Özhan Öztürk, G. (2022). *Yerel Halkın Turizm Gelişimine Yönelik Algıları: Mardin Süryani*

- Topluluğu Örneği (Master's Thesis, Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Özmen, Y. G. (2017). Politikanın Popüler Kültür Temeli, Teorik Bir Çerçeveleme (Doctoral Dissertation, Bursa Uludağ University (Turkey)).
- Öztaş, K. (2002). Turizm Ekonomisi Genel Turizm Bilgileri (1 B.).
- Öztürk, M. (2017). Sürdürülebilir Gelişme Odaklı Eğitim: Kuramsal Çerçeve, Tarihsel Gelişim ve Uygulamaya Dönük Öneriler. *İlköğretim Online*, 16(4), 1-11.
- Öztürk, Y., Uğur, A. K. D. U., & AKDU, S. A. (2007). Yabancı Turistlerin Konut/Devre Mülk Satın Almalarının Yöre Halkı Üzerindeki Sosyal ve Kültürel Etkileri: Fethiye Örneği. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 11-29.
- Uluçam, A. (2008). Hasankeyf Tarihi ve Arkeolojik Sit Alanı Araştırma, Kazı ve Kurtarma Projesi: 2006-2007 Çalışmaları [Project On Exploration, Excavation, And Rescue Of The Archeological Site Of Hasankeyf: Activities Between 2006-2007]. Ankara: GAP-BKİ. Oğuzoğlu, Y. (1997). *Hasankeyf. İslâm Ansiklopedisi*, 364-368.
- UNEP. (2005). "Making Tourism More Sustainable-Part II, Case Studies". In: UNEP AND WTO.
- UNEP & WTO. (2005). Making Tourism More Sustainable: A Guide For Policy Makers. Paris And Madrid: United Nations Environment Programme And World Tourism Organisation.
- Uysal, M., Woo, E. Ve Singal, M. (2012). Handbook Of Tourism And Quality-Of-Life Research: Enhancing The Lives Of Tourists And Residents Of Host Communities, International Handbooks Of Quality-Of-Life, Springer Science Business Media B.V.
- Yeni, O. (2014). Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma: Bir Yazın Taraması. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3).
- Yıldırım, B. E. (2006). Hasankeyf İlçe Merkezinin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası/The Human And Economics Geography Of Hasankeyf District Center.
- Yavuz, B. (2010). Tarihi ve doğal çevrelerde koruma-turizm ilişkisi Eyüp örneği (Master's thesis, [yy]).
- Yavuz, C. (2016). Turizmde Sürdürülebilirlikte Halkla İlişkiler Çalışmalarının Önemi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 329-338.
- Yılmaz, B. (2022). Sapanca Destinasyonunda Taşıma Kapasitesi: Turist Memnuniyeti ve Yerel Halk Algısı Üzerine Bir Araştırma (Master's Thesis).
- Yılmaz, İ. A., Ünal^b, A., & Çakır, G. (2015). Sürdürülebilir Turizm Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme: *Türkiye Bağlamı. Mesleki Bilimler Dergisi (Mbd)*, 4(2), 55-83.
- Yorulmazer, G., & Doğan, O. (2017). Turizm İşletmelerinde Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamalarının Satın Alma Niyeti Üzerindeki Etkileri: Turistlere Yönelik Bir Araştırma.

- Yurttaş, H. (1991). Hasankeyf Yapılarının Sanat Tarihimizdeki Yeri. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler.
- Yusoh, A. S., Tahir, P. M., Uyup, M. K. A., Lee, S. H., Husain, H., & Khaidzir, M. O. (2021). Effect Of Wood Species, Clamping Pressure And Glue Spread Rate On The Bonding Properties Of Cross-Laminated Timber (CLT) Manufactured From Tropical Hardwoods. *Construction And Building Materials*, 273, 121721.
- Zamani-Farahani, H. (2016). Host Attitudes Toward Tourism: A Study Of Sareyn Municipality And Local Community Partnerships In Therapeutic Tourism. *Journal Of Tourismology*, 2(1), 16-34.
- Zengin, B. (1994). Hasankeyf Tarihi ve Tarihi Eserleri. (No Title).
- World Health Organization QoL Group. (1999). The World Health Organization Quality of Life Assessment (WHOQOL). Position Paper form the World Health Organization – Social Science and Medicine, 41, ss. 1403 – 1409.

EKLER

Ek-1. Normallik Analizi Sonuçları

	n	Skewness			Kurtosis		
		Statistic	Std. Error	Statistic/Std. Error	Statistic	Std. Error	Statistic/Std. Error
Sosyal Taşıma Kapasitesi	400	0,76	0,12	6,21	-0,28	0,24	-1,14
Yerel Halkın Katılımı	400	0,40	0,12	3,26	-0,50	0,24	-2,04
Hayat Kalitesi	400	0,15	0,12	1,21	-1,09	0,24	-4,47
Turizm Gelişim Desteği	400	-1,18	0,12	-9,63	0,38	0,24	1,54

	Kolmogorov-Smirnov ^a		
	Statistic	df	Sig.
Sosyal Taşıma Kapasitesi	,145	400	,000
Yerel Halkın Katılımı	,087	400	,000
Hayat Kalitesi	,104	400	,000
Turizm Gelişim Desteği	,209	400	,000

EK-2. Uzman Görüş Formu

Sayın Hocam,

Aşağıda görüşlerinize sunulan ölçek adayı maddeler ile Hasankeyf turizm destinasyonunun sosyal taşıma kapasitesi ve hayat kalitesi üzerine etkisinin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Sizden istenilen, her bir maddenin Türkçe çevirisinin anlaşılabilirliğini uzman bakış açısıyla yorumlamanız ve maddelerin amacına uygunluğunu değerlendirmenizdir. Eğer madde Hasankeyf turizm destinasyonunun sosyal taşıma kapasitesi ve hayat kalitesi üzerine etkisini ölçmesi açısından önem arz eden bir madde ise “Gerekli”, madde konu kapsamında ama düzenlenmesi ya da değiştirilmesi gerekiyorsa “Gerekli ancak Yetersiz”, madde Hasankeyf turizm destinasyonunun sosyal taşıma kapasitesi ve hayat kalitesi üzerine etkisini ölçmesi açısından önem arz etmeyen bir madde ise “Gereksiz” seçeneğini işaretleyiniz. Lütfen ölçek hakkındaki görüşlerinizi de (madde düzeltme, ekleme, silme, genel düzen, ölçek türü vb.) bildiriniz. Özellikle “gerekli ancak yetersiz” olarak değerlendirdiğiniz maddeler için belirteceğiniz görüşler araştırmaya önemli katkı sağlayacaktır.

Araştırmaya gösterdiğiniz ilgi ve değerli katkılarınız için şükranlarımı sunarım.

Şehadet BIÇAKÇI

Batman Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,

Turizm İşletmeciliği Yüksek Lisansı

Tel: 0546 668 5789

E-posta: bicakcisehadet@gmail.com

Doç. Dr. Feridun DUMAN

Batman Üniversitesi

Turizm Fakültesi

E-posta:feridun.duman@batman.edu.tr

İfadeler	Gerekli	Gerekli/ Yetersiz	Gereksiz	Varsa, lütfen düzeltme önerinizi yazınız.
Sosyal Taşıma Kapasitesi				
Turizm yerel halkın inancını olumsuz etkilemektedir.				
Hasankeyf'e gelen ziyaretçiler, yerel tesis ve imkanların yerel halk tarafından kullanılmasını engellemektedir.				
Turizmin neden olduğu gürültünün yerel halkı rahatsız etmesi muhtemeldir.				
Turizm, Hasankeyf'in gürültü seviyesinin artmasına neden olmaktadır.				
Yerel Halkın Katılımı				
Yerel halk, Hasankeyf ilçesinin yönetimine katılmaktadır.				
Hasankeyf sakinleri, turizmin geliştirilmesi ve tarihi-kültürel alanlarının korunmasına ilişkin karar alma süreçlerine katılmaktadır.				
Hasankeyf turizm planlaması ve geliştirilmesiyle ilgili görüşlerim sıklıkla sorulmaktadır.				
Hasankeyf'teki koruma projeleri hakkında sık sık görüşlerim sorulmaktadır.				
Hayat Kalitesi				
Hasankeyf'teki yaşam koşullarım mükemmeldir.				
Hasankeyf'teki hayatımdan memnunum.				
Hasankeyf'teki hayatımda istediğim her şeye sahibim.				
Eğer yeniden doğsaydım, hayatımı Hasankeyf'te yaşamak isterdim.				

Turizm Gelişim Desteği				
Toplumumda turizmin aktif olarak teşvik edilmesi gerektiğine inanıyorum.				
Turizmi destekliyorum ve bunun toplumumun önemli bir parçası haline geldiğini görmek istiyorum.				
Yerel yönetimin turizm tanıtımına destek vermesi gerektiğine inanıyorum.				
İlçe yetkilileri tarafından yapılacak uzun vadeli planlamalar turizmin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini kontrol altına almalıdır.				

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1. Yaşınız:
2. Cinsiyetiniz: Kadın Erkek
3. Eğitim Düzeyiniz:
 - İlkokul mezunu
 - Ortaokul/Dengi meslek okulu mezunu
 - Lise/Dengi meslek okulu mezunu
 - Ön lisans mezunu
 - Lisans mezunu
 - Yüksek lisans mezunu
 - Doktora mezunu
4. Çalışma Durumunuz (Mesleğiniz):
 - Kamu Sektörü Özel Sektör Emekli Ev Hanımı Öğrenci
 - Serbest Meslek Diğer:
5. Medeni Durumunuz: Evli Bekâr
6. Ailenizin Ortalama Hane Geliri:
 - 0-10000 TL 11001-15000 TL 15001-20000 TL 20001 TL ve üzeri
7. Aylık gelirinizin yüzde kaçını turizmden sağlıyorsunuz: %
8. Kaç yıldır Hasankeyf'te yaşıyorsunuz: yıl
9. Evinizin Mülkiyet Durumu:
 - Kendi Mülkiyeti Kiracı Diğer
10. Turizm sektöründe çalışıyor musunuz? / Çalışmak ister misiniz?
 - Evet Hayır / Evet Hayır

EK-3.Anket Formu

Sayın Katılımcı,

Bu anket formu Batman Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalında yürütmekte olduğumuz ‘Turistik Destinasyonlarda Sosyal Taşıma Kapasitesinin Değerlendirilmesi: Hasankeyf Örneği’ isimli tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Lütfen, ankette size yöneltilen tüm soruları ve ilgili açıklamaları dikkatlice okuyup anketi boş soru bırakmadan cevaplayınız. Sağlayacağınız bilgiler bilimsel amaçlarla kullanılacak olup kişisel bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır.

Araştırmama sağlayacağınız katkılar için teşekkürlerimi sunarım.

Şehadet BIÇAKÇI

Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Turizm İşletmeciliği Yüksek Lisansı

E-posta: bicakcisehadet@gmail.com

Doç. Dr. Feridun DUMAN

TurizmFakültesi

E-posta:feridun.duman@batman.edu.tr

Aşağıdaki ifadelere uygun gördüğünüz değerlendirmeyi işaretleyiniz.	Kesinlikle 1 2 3 4 5 Kesinlikle				
	Katılmıyorum		Katılıyorum		
Turizm yerel halkın inancını olumsuz etkilemektedir.	1	2	3	4	5
Hasankeyf'e gelen ziyaretçiler, yerel tesis ve imkanların yerel halk tarafından kullanılmasını engellemektedir.	1	2	3	4	5
Turizmin neden olduğu gürültünün yerel halkı rahatsız etmesi muhtemeldir.	1	2	3	4	5
Turizm, Hasankeyf'in gürültü seviyesinin artmasına neden olmaktadır.	1	2	3	4	5
Yerel halk, Hasankeyf ilçesinin yönetimine katılmaktadır.	1	2	3	4	5
Hasankeyf sakinleri, turizmin geliştirilmesi ve tarihi-kültürel alanlarının korunmasına ilişkin karar alma süreçlerine katılmaktadır.	1	2	3	4	5
Hasankeyf turizm planlaması ve geliştirilmesiyle ilgili görüşlerim sıklıkla sorulmaktadır.	1	2	3	4	5
Hasankeyf'teki koruma projeleri hakkında sık sık görüşlerim sorulmaktadır.	1	2	3	4	5
Hasankeyf'teki yaşam koşullarım mükemmeldir.	1	2	3	4	5
Hasankeyf'teki hayatımdan memnunum.	1	2	3	4	5
Hasankeyf'teki hayatımda istediğim her şeye sahibim.	1	2	3	4	5
Eğer yeniden doğsaydım, hayatımı Hasankeyf'te yaşamak isterdim.	1	2	3	4	5
Toplumumda turizmin aktif olarak teşvik edilmesi gerektiğine inanıyorum.	1	2	3	4	5
Turizmi destekliyorum ve bunun toplumumun önemli bir parçası haline geldiğini görmek istiyorum.	1	2	3	4	5

Yerel yönetimin turizm tanıtımına destek vermesi gerektiğine inanıyorum.	1	2	3	4	5
İlçe yetkilileri tarafından yapılacak uzun vadeli planlamalar turizmin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini kontrol altına almalıdır.	1	2	3	4	5

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1. Yaşınız
2. Cinsiyetiniz:() Kadın () Erkek
3. Eğitim Düzeyiniz:
 - () İlkokul mezunu
 - () Ortaokul/Dengi meslek okulu mezunu
 - () Lise/Dengi meslek okulu mezunu
 - () Ön lisans mezunu
 - () Lisans mezunu
 - () Yüksek lisans mezunu
 - () Doktora mezunu
4. Çalışma Durumunuz (Mesleğiniz):
 - () Kamu Sektörü() Özel Sektör () Emekli () Ev Hanımı () Öğrenci
 - () Serbest Meslek () Diğer:
5. Medeni Durumunuz: () Evli () Bekâr
6. Ailenizin Ortalama Hane Geliri:
 - () 0-10000 TL () 11001-15000 TL () 15001-20000 TL () 20001 TL ve üzeri
7. Aylık gelirinizin yüzde kaçını turizmden sağlıyorsunuz: %
8. Kaç yıldır Hasankeyf'te yaşıyorsunuz: yıl
9. Evinizin Mülkiyet Durumu:
 - () Kendi Mülkiyeti () Kiracı () Diğer:
10. Turizm sektöründe çalışıyor musunuz? / Çalışmak ister misiniz?
 - () Evet () Hayır / () Evet () Hayır

ÖZGEÇMİŞ**KİŞİSEL BİLGİLER**

Adı Soyadı :	Şehadet BIÇAKÇI
Uyruğu :	T.C.
Doğum Yeri :	Hasankeyf

EĞİTİM

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Sosyoloji	Atatürk Üniversitesi	2017
Önlisans	Aşçılık	Batman Üniversitesi	2023